

YÖNETİM VE İDARE KİTAPLARININ SINIFLANDIRILMASI

Nail Öztaş*

Öz

Bir alandaki bilimsel eserlerden meydana gelen yazın, bilim iletişiminin temel taşıdır. Bilimsel eserler bilgiyi kayıt altına almaya, yaygınlaştırmaya ve okuyucu ile etkileşim yoluyla yeniden üretmeye hizmet ederler. Kitaplar ve makaleler özellikle Gutenberg’den bugüne bilim iletişiminde kullanılan temel yazılı eser türleri olagelmıştır.

Dünyada 2022 yılında 11 milyonu aştığı tahmin edilen yeni basılan kitap ve makalenin konu, amaç, kapsam, yöntem, hedef kitle, bulgu, sonuç, dil, anlatım, sunum, tasarım gibi pek çok açıdan kaçınılmaz bir farklılaşması ortaya çıkmıştır. Eserlerde ortaya çıkan farklılaşma farklı kitap ve farklı makale “türlerini” ortaya çıkartmıştır. Bu türler, uzmanlaşmalarıyla alternatifler sunduklarından alan yazını zenginleştirici, öğrenmeyi ve araştırmayı besleyici bir etkiye sahiptir.

Bu çalışma yönetim ve idare alanlarında “kitap” olarak basılan çalışmalarını onbeş farklı gruba ayırarak öğrencinin dikkatine ve ilgisine sunmaktadır. Türkçe yazında eser çeşitliliğine daha az rastlanılmaktadır. Okuyucularda ve yazarlarda “yeni” eser türlerine ilgi ve bir talep oluşturmak bu çalışmanın beklentisidir.

Anahtar Kelimeler: Yönetim ve İdare Kitapları, Sınıflandırma, Bilim İletişimi.

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, nail.oztas@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7120-6546>.
Bu makaleye atıf için: Öztaş, Nail. (2024). Yönetim ve İdare Kitaplarının Sınıflandırılması, SDE Akademi Dergisi 4(2) 175-220

A CLASSIFICATION OF MANAGEMENT AND ADMINISTRATION BOOKS

Nail Öztaş

Abstract

Scientific literature, which consists of scientific works written in a field, is the cornerstone of science communication. Scientific works serve to record, disseminate and reproduce knowledge through interaction with the reader. Books and articles have been the main types of written works used in science communication, since Gutenberg.

Newly published books and articles, which are estimated to exceed 11 million in 2022, have inevitably differentiated in many aspects such as subject, purpose, scope, method, target audience, findings, results, language, expression, presentation, and publication design. This differentiation in works has led to the emergence of different “genres” of books and articles. Since these genres offer alternatives with their specialization, they have the effect of enriching the literature in the field and nourishing learning and research.

This study divides the studies published as “books” in the fields of management and administration into fifteen different groups and presents them to the attention and interest of the learner. The diversity of works is less common in Turkish scientific literature. It is the expectation of this study to create an interest and a demand for “new” types of works among readers and authors.

Keywords: *Management and Administration Books, Taxonomy, Science Communication*

1. Bilmek ve Paylaşmak

Bilim, iletişim dili olarak çoğunlukla yazıyı kullanagelmiştir. İnsanoğlu dünya üzerindeki deneyimini, anlayışını, tecrübesini, görgüsünü, duygularını, koyduğu kuralları, anılarını yani bilmenin ve anlamının formlarını başka bir ifadeyle bilginin farklı yazılı formlarını bunların önemli ve korunması gerekli diye düşündüklerini kaydetmiştir. Bazen duvar yazıları şeklinde bazen el yazması eserlerle Gutenberg'den beri ise matbaadan çıkan kitap, dergi vb. materyaller kullanarak insanoğlu bilgiyi depolamış, korumuş ve yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Günümüzde bilginin üretimi, yayılması ve arşivlenerek saklanması büyük ölçüde dijital ortamlarda gerçekleşmeye başlamıştır.

İnsanoğlunun kendini ve çevresini anlamak ve açıklamak için kullandığı çok farklı formlardaki bilgi; önce üretilir, sonra yaygınlaştırılır (Babbie, 2004; Van Dam vd., 2020). Bazen üretim yaygınlaşmanın bazen de yaygınlaştırma ortaklaşa üretim sürecinin, bilgiyi inşa sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkar.

Modern bilimlerin ortaya çıkışı ile birlikte, bilimsel bilginin “bilimsel yöntem” kullanılarak üretimi önem ve yaygınlık, hatta egemenlik kazanmıştır (Chalmers, 1999; van Dam vd., 2020). Bilginin üretimi gibi ve aslında üretim sürecinin bir parçası olarak bilginin sunumu, tartışılması, yaygınlaştırılması ve saklanması aşamaları da standartlara bağlanmıştır. Akademik dergi ve kitaplar, konferans ve toplantılar; konu, kapsam, yöntem, sonuçlar, sayfa sayısı ve yazı karakterine varıncaya kadar hangi bilimsel paylaşımın nasıl yapılabileceğine dair pek çok ilke ve kaide ortaya koymuştur. Editöryal süreçler ve hakem değerlendirmeleri bu adım, aşama ve standartların muhafızları olagelmiştir (Longino, 1990; Van Dam vd., 2020)¹.

1 Gelineen noktada yayıncılık daha özelinde “modern bilimsel dergicilik” önemli eleştiriler almaktadır: “Bu tür dergiler, bilgiyi okuyucular arasında yayma ve onları eleştirel söylemlere dahil etme şeklindeki orijinal işlevlerinden uzun süredir uzaklaşmışlardır. Akran değerlendirmesi yoluyla, özellikle de etki sıralamalarında yukarılarda yer alan dergiler, mesleki itibar dağıtımını yapmakta ve akademik kariyerler ya desteklenmekte ya da kırılmaktadır” (Vogel ve Hattke, 2022:17).

Son birkaç yüzyıldır kurumlar ve kurallar aracılığıyla yerleşikleşmiş anayol bilme serüveni – olağan bilim (Barnes,1995) -- iki ana koldan değişmeye zorlanmaktadır. Aydınlanmacı, pozitivist, rasyonalist bilim geleneğinin mührünü taşıyan anayol bilim geleneği, kabaca 20yy'ın ikinci yarısından itibaren alternatifler sunan yorumsamacılık, eleştirel okul, pragmatizm gibi farklı ekoller ve bilim felsefesi gelenekleri tarafından eleştirilmeye başlanmış (Bernstein, 1995; Chalmers, 1999; Baert, 2005; Erdem, 2016) ve anayola rakip olma iddiasında bilgi üretimi ve yaygınlaştırma araçları sunulmaya başlanılmıştır.

Yine bir başka gelişme olan ve kabaca 21.yy başından beri kullanıma giren dijital olanaklar, bilgi üretimi ve yaygınlaştırılması sürecini kökten değiştirmeye (Symonds 2003; Levine vd. 2001; Van Dam vd., 2020) aday görünmektedir: Açık kaynak veri ve bilgiler, online kolektif bilgi ve teknoloji üretimi ortam ve araçları, bireysel bilgi üretimi ve yaygınlaştırılmasının dijital ortamda kolay ve düşük maliyetli hale gelmesi, bilgi üretimi ve yaygınlaştırılmasında yazının alternatifi olan başka dijital görsel araçların ortaya çıkışı, bilgi güvenliği, uçtan uca şifreleme ve fikri mülkiyet hakları konusunda ortaya çıkan sıradışı araçlar, çok aşamalı kamuya açık dijital araçlarla yapılabilen ekran değerlendirme, uzaktan erişim, yapay zeka, büyük veri, dijital sanat, e-yayıncılık gibi her biri çok kapsamlı yeni imkan ve araçlar bilgi üretimi ve yaygınlaştırılması sürecine girmeye başlamıştır. Bilimsel bilginin üretimini yapan aktörün –araştırmacının- insanoğlu olmaktan çıkacağı ve yerini yapay zekâ kullanan robotlara bırakacağı ufuklar tartışılmaya başlanılmıştır: Hatta yapay zeka ve robotik teknolojilerindeki gelişimin insanoğlunu kontrol eden bir dünyayı meydana çıkarabileceğinden korkular hale gelinmiştir (Kaku,2019; Ford, 2018).

2. Bilim Yazını

Bu çalışma geleneksel veya anayol olarak ifade edilebilecek bilgi üretimi ve yaygınlaştırılması sürecinde ortaya çıkan çalışma ve eser türlerini; özellikle yönetim bilimleri, kamu yönetimi alanlarının yazını (literatürünü) meydana getiren çalışma ve eserlerden kitapları belirli özelliklerine

göre sınıflandırmayı hedeflemektedir. Bu yolla alanın öğrencilerine farklı çalışma türleri hakkında bir rehber sağlamak ve sayıları baş döndürücü hızla ulaşmış yayınları bir miktar yönetilebilir hale getirmek hedeflenmiştir.

Türk kamu yönetimi ve hatta genel olarak sosyal bilimler akademisyenlerine sorulduğunda “makale” ve “kitap” çalışması yaptıkları; ilgili alanların yazınına baktığımızda “makale” ve “kitap” yazıldığı görülmektedir. Kamu tarafından verilen yayın teşvikleri, ULAKBİM merkezli dergi veri tabanı yönetimi ve doçentlik yükseltilme kriterleri ile son yıllarda “kitaplar” ders kitapları, derleme kitaplar vb. şekilde; “makaleler” de araştırma makaleleri, derleme makaleler vb. şekilde sınırlı sayıda uzmanlaşmış alt gruplara ayrılmaya başlanılmıştır. Ancak alanda “makale” ve “kitap” yazılmaya devam edilmektedir. Yazındaki Türkçe yayın “türü” çeşitliliği yabancı dil yayın çeşitliliğine göre sınırlı olunca genç akademisyenler, lisansüstü öğrenciler ve genel olarak fikri dünyamız farklı bilimsel eser türlerinin sunduğu imkânlardan yararlanamamaktadır.

Yabancı, İngilizce yazında (bakınız Tablo 1) ise bilimsel bilginin üretimi, saklanması ve yaygınlaştırılması amacıyla üretilen çalışma türlerinin sayısı yüksektir. Bu çeşitlilik bilginin formunu, bilgiye ulaşmanın yöntemi, yazılan çalışmanın muhatabını ve dolayısıyla seviyesini, konulara göre uzmanlaşmayı, bilgiyi yanlışlama veya genelleştirme gayretlerini, bilginin uygulamaya aktarılmasını veya uygulamadan öğrenilmesini desteklemekte ve beslemektedir. Farklı çalışma türlerinin Türkçe yazında sıkça kullanılmadığı, bilgi üretimi veya yaygınlaştırılması amacıyla ülkemizde yazılan metinlerin dünyadaki çeşitliliği yakalamadığı ve yansıtmadığı görülmektedir. Bu çalışma, tasvir edici bir şekilde özellikle alanın öğrencilerine bu çeşitliliği yakalamaları için bir pencere açmak amacıyla kaleme alınmıştır.

Tablo 1. Yönetim ve İdare Yazınında Metin ve Eser Türleri Sınıflandırması

Kitaplar	Makaleler
<ul style="list-style-type: none">▪ Nasihatnameler▪ Modern Nasihatnameler▪ Ansiklopediler▪ Sözlükler▪ Vaka Çalışmaları▪ Ders Kitapları▪ Kuramsal Kitaplar▪ Araştırma Kitapları▪ El Kitapları▪ Derlemeler (Editörlü kitaplar)▪ Klasikler Serisi▪ İdare, Yönetim Tarihi Kitapları▪ Şerhli Bibliyografyalar▪ Örgütsel Monografiler▪ Konferans Bildirileri Kitabı	<ul style="list-style-type: none">▪ Araştırma Makaleleri▪ Kuramsal Makaleler▪ Uygulama Makaleleri▪ Yönetim/İdare Eğitimi Makaleleri▪ Kitap Özetleri▪ Ansiklopedi Maddeleri▪ Sözlük Maddeleri▪ Derleme Makaleleri▪ Ampirik derleme▪ Teorik derleme▪ Meta-derleme▪ Şerhli Bibliyografyalar▪ Editöre/Editörden Mektuplar▪ Cevap ve Cevaba Cevaplar▪ Davetli özel sayı çalışmaları▪ Vaka çalışmaları▪ Gazete▪ Yıllıklar Koleksiyonlar▪ Keşif için Nesirler▪ Kayıtlı Raporlar▪ Kılavuz Posta▪ Yorumlar

Bu çalışmada tabloda verilen eser türlerinden “kitap” türünde yazılan eserlere değinilecek “makale” türleri bir başka çalışmada ele alınmak üzere bırakılacaktır.

3. Kitaplar

1- Nasihatname Geleneği- Geleneksel Bilgi

Yönetim alanında kitabi giriş bilgisidir: “Yönetim, insanlık tarihi kadar eski bir faaliyettir”. Tarihçiler, arkeologlar, insanın olduğu her yerde medeniyetin ilk ortaya çıkmaya başladığı Nil, Mezopotamya ve Sarı Nehir vadilerinden itibaren yöneten-yönetilen ayrımının hep olageldiğini söylemektedirler. Yönetimin bir bilim dalı haline gelmesi ise ister işletme ister

kamu yönetimi geleneğinden geçmişe bakıldığında en çok 1-2 yüzyıl geriye götürülebilmektedir (Öztaş, 2014). Dolayısıyla bu tespitlerden hareketle, insan var olduğundan günümüze insanlığın on binlerce yıllık yönetim pratiği deneyimi varken sadece son 1-2 yüzyıldır yönetim konulu bilimsel bilgi üretimi yapıldığı anlaşılmaktadır.

İnsanoğlu, kabaca 200 yıl öncesine kadar yönetim, idare, iyi yöneticilik gibi konular üzerinde düşünmemiş, tartışmamış, birikimlerini aktaracak eserler üretmemiş midir? Elbette üretmiştir. Her köklü medeniyette, çoğunlukla dönemin yöneticilerine hitap edilen, atfedilen ya da takdim edilen çalışmalarla yönetim ve yöneticilik tecrübelerinin yazıya aktarıldığını görüyoruz. Hatta bu eserlerin bir kısmı Kelile ve Dimne de olduğu üzere “rakip idarelerden saklanan hazine muamelesi” görmüştür.

Aristoteles in Politikası, Beydeba-İbnül Mükaffa'nın Kelile ve Dimne'si, Sun Wu'nun Sun Tzu Savaş Sanatı, King Xuanyuan Huang'nın Huangdi Jing'i, İmamı Gazali'nin Yöneticilere Tavsiyeleri, Nizamül Mülk'ün Siyasetnamesi, Defterdar Sarı Mehmet Paşa'nın Devlet Adamlarına Öğütler'i, Machievelli'nin Prens'i günümüze erişen pek çok çalışmadan bazılarıdır. Bu eserler, günümüz bilimsel çalışmalarından iki özelliği ile ayrılırlar: Çoğunluğu, yöneticilere “nasihatler” şeklinde yazılmıştır. Bu sebeple nasihatname geleneği olarak da anılırlar. İkinci olarak, bu eserlerin ihtiva ettiği bilgi, tecrübi (Aydın, 2004) bilgidir. Elde edilmiş biçimi daha çok insanoğlunun yaşadıklarının (ve duyduklarının) aktarılması şeklindedir. Bu yönüyle bilimsel bilgiden farkı, bu bilginin elde edilmiş biçimidir. İlki tecrübe ile elde edilirken bilimsel bilginin üretiminde son iki yüzyıldır baskın olarak bilimsel yöntem kullanılmaktadır.

Pozitivist okulun bir dönem geleneksel olanı toptan reddetmesi sonucu tecrübi bilgilerle yazılmış nasihatnameler küçük ve hor görülmüş olsa da bu “kanaat” büyük ölçüde değişmiştir. Tecrübi bilgi, ediniliş biçimi farklı olan ama en az diğer bilgi türleri kadar önemli ve kıymetli olan bir insanlık birikimidir. Modernite sonrası dönemde geleneksel olanla barışma serüveni (Erdem,2016) sadece nasihatnamelerdeki yazılı bilgiye itibarını iade etmek şeklinde olmamış, örneğin dünyanın en itibarlı Tıp Fakültelerinden olan UCLA Medical School hastanesinde alternatif tıp uygulamaları birimi açılarak da geleneksel ve tecrübi bilgi ile barışma süreci kendini göstermiştir.

2- “Modern Nasihatnameler”- Yönetim Profesyonellerinden Tecrübeler

Amerikan Başkanlığına adaylığını ilan eden B. Hussein Obama ve Başkan yardımcısı adayı Hillary Clinton kampanya web sayfalarında 2008 yılında kazançlarını ve ödedikleri vergilere dair beyanlarını paylaşırlar. 2007 yılında Obama ve eşi kitap satışlarından 3,9 milyon dolar net kar elde ettiklerini duyururlar. Hillary Clinton ve eski ABD Başkanı olan eşi Bill Clinton ise son sekiz yılda çoğunluğu kitaplardan 109 milyon dolar kazanç elde ettiklerini beyan ederler (NY Times, 17 Nisan 2008). 2017 ye gelindiğinde George W. Bush tarafından yazılan kitaplar için 10 milyon US\$, B. Clinton tarafından yazılanlar için 15 milyon US\$, B. Obama tarafından yazılanlar için ise yayınevleri 60 milyon US\$ ödeme yapmışlardır (Business Insider, 28 Şubat 2017).

Dünyanın pek çok yerinde devlet adamları, büyük firmaların CEO’ları, ünlü sporcu ve sanatçılar genellikle “nasıl başardım” ya da “nasıl yaptık” hikayesi yazmaktadırlar. Bu yayınlar; bir idarecinin döneminde yaşananları, bir firmanın, bir markanın, bir sosyal-siyasal projenin inşa edilme serüvenini öznel bir bakış açısıyla, yazanın, anlatanın gözünden aktarmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı “profesyonel yazarlara” yazdırılmaktadır. Yazdırılmayanların da büyük bir titizlikle profesyonellerce tashih edildikleri muhakkak. Dili, baskısı, tasarımı oldukça özenilmiş olan bu çalışmalar, okuyucusuna bazen bir “unutulmama” arzusunu, bazen bir “hesaplaşmayı”, bazen bir “yaşam tarzını yüceltmeyi” bazen bir yapıları “meşrulaştırma gayretini” yoğun olarak hissettirebilmektedir.

Bu yayınların bir kısmı “toplumsal sorumluluk” bir kısmı “itibar yönetimi” bir kısmı ise çeşitli sosyo-kültürel “duyarlılıkların yaygınlaştırılması” amacıyla yazılmaktadır. Eski çağlarda yazılan nasihatnameler “yöneticilere” tavsiyelerde bulunurken, günümüzün “modern nasihatnameleri” diyebileceğimiz bu yayınlar ise yöneticilerin “bildiklerini” ve “söylemek istediklerini” anlattıkları ve okuyucuya örtülü veya açık nasihat ettikleri çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son tahlilde ister pozitivist gelenek içinden bakalım ister yorumsamacı ya da eleştirel okul perspektifinden, bu yayınların içeriği bize işlenebilecek “veri” “söylem” “bilgi” “anlam” setleri sunmaktadır. Bazen de dışarıdan görmenin ve erişmenin mümkün olmadığı reel politiğe veya iş dünyasının derin ilişkilerine ve ince ayrıntılarına dair bilimsel bilgi üretiminde ve dünyayı anlayıp açıklamada kullanılabilecek malumatlar ve izahatlar sunmaktadır. Tamamen makyaj, itibar yönetimi faaliyeti olarak düşündüğünüzde bile bir itibar yönetimi çalışmasının nasıl yapıldığı veya yapılıp yapılmayacağı konusunda öğrenciye girdi sağlamaktadır.

Modern Nasihatnamelerde yoğun şekilde iş dünyası konu edinilmektedir. E. Schmidt ve J. Rosenberg’in (2014) *How Google Works*, J. Welch ve J.A. Byrne’in (2001) *Jack: Straight From The Gut*, J.S. Young ve W.L. Simon’un (2011) *Dev Bir Dünya Markası Yaratıcısının İnanılmaz Hikayesi: Steve Jobs* Apple, M. Symonds’in (2003) *Softwar*. C. Kozlu’nun (2007) *Bulutların Üstüne Tırmanırken: THY Bir Dönüşüm Öyküsü*, M. Can’ın (2012) *Mucit Kobiler*, B. Eczacıbaşı’nın (2018) *İşim Gücüm Budur Benim*, S. Sabancı’nın (1986) *İşte Hayatım* verilebilecek çok sayıdaki örnekten bir kaçıdır.

Bu tür çalışmalar yurtdışında ve yurt içinde hem iş dünyasından profesyonel yöneticilerin hem de akademisyenlerin başvurduğu araçlar haline gelmiştir. Benzer araçların tarih boyunca tüccarlar, seyyahlar ya da vakanüvislerin tuttıkları kayıtlar biçiminde, cephelerde askerlerin tuttuğu hatırat veya yeni keşfedilen coğrafyalarda kaşiflerin yazdığı gezi notları halinde karşımıza çıktığı ve insanoğlunun zengin bir birikimini ve köklü bir geleneğini oluşturduğunu görmekteyiz. Günümüz modern nasihatnamelelerinin özelliklerinden biri, pek çok devletten daha büyük ekonomik çapa ulaşmış firmalar ve yöneticiler hakkında olanlarının özellikle yazımında alınan profesyonel destek, tasarım ve baskı kalitesi, sunum, içerik, yayınların dağıtımı ve duyurulması hususunda oldukça “masraftan kaçınılmadan basılmış” “dağıtımı yapılmış” olmalarıdır.

Özel sektör hakkında olduğu gibi kamu sektörü deneyimleri hakkında da modern nasihatname olarak tanımlanabilecek pek çok çalışma bulun-

maktadır. İlk akla gelen örnekler arasında M.K. Atatürk (1927) Nutuk, K. Karabekir (2019) Hayatım (2022) İstiklal Harbimizin Esasları, M. Toker (1990) Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları gibi eserler gelmektedir. Bu eserler siyasi tarihçilerimizin yoğun başvurduğu çalışmalardandır. İdare alanında da pek çok ama daha az bilinen çeşitli benzer çalışmalar vardır: Ö. Dinçer (2011) Türkiye’de Değişim Yapmak Neden Bu Kadar Zor ve (2019) Kamu Yönetimi Adabı, M. Dikerdem (2022) Hariciye Çarkı: Anılar, A. Sever (2015) Abdullah Gül ile 12 Yıl Yaşadım Gördüm Yazdım, E. Yücel (2023) Bir Müze Müdürünün Anıları, O. Koloğlu (2011) Arap Kaymakam bulunmaktadır. Bu kitaplar Kamu Yöneticisi olmaya aday lisans öğrencilerin müfredat ve okuma listelerine girmesi fayda verecek, tez konusu arayanların veri kaynağı olarak görebilecekleri, “gerçek hayattan kopuk” eğitim vermekle eleştirilen programlarımızın “reel hayatı” müfredata dahil ederek daha çok konuşmalarına imkan verecek zengin bir siyasi ve idari malzeme teşkil etmektedir.

3- Ansiklopediler

Yazında nispeten daha yeni bir eser türü olan alan Ansiklopedileri, hacmi ve çeşitliliği artan yönetim bilgisinin bir sonucu olarak, özellikle son 20-30 yılda yaygınlık kazanmaya başlamışlardır. Örgüt kuramları ansiklopedisinden, spor yönetimi ansiklopedisine, örgütsel davranış, stratejik yönetim ve kamu yönetimi ansiklopedilerine kadar ansiklopediler oldukça kapsamlı başlıklarda yayımlanmaktadır. Hacim olarak nispeten kısa olanlardan binlerce sayfa ve çok sayıda cilde sahip olanlara kadar geniş bir çeşitlilik gösteren bu ansiklopedilerin belli başlıcaları şunlardır: The Oxford Encyclopedia of Public Administration (Eds. B.G. Peters, I. Thynne, 2023), Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance (Ed. A. Farazmand, 2020), Encyclopedia of Public Administration and Public Policy (Eds. D A. Bearfield, E. Berman, M. J. Dubnick 2015), Elgar Encyclopedia of Public Management (Ed. K Schedler, 2022), Encyclopedia Of Management (Ed. D.J Byne, 2007), The Blackwell Encyclopedia of Management (Ed. C. Arygyrs, 2005), Encyclopedia Of

Management (Ed. M.M. Helms, 2006), Wiley Encyclopedia Of Management (Ed. C.L. Cooper, 2014).

Hazırlaması büyük bir emek ve koordinasyon gerektiren ansiklopediler, alandaki bilgi birikimini maddeler halinde biraraya getiren, işleyerek özetleyen, alanın yeni öğrencilerine rehberlik eden eserlerdir. Bazıları ansiklopediciliğin geleneğini terk etmeyerek ele aldığı başlıkları alfabetik sıraya göre daha genel, özet ve “tasvir edici” bir tarzda işlerken; bazı diğerleri ele aldığı başlıkları kapsamlı makaleler olarak ve yeni bilgi üretimine de katkı yapacak şekilde sunmaktadırlar. Bazıları daha “batı merkezli” bilgi ve uygulama ihtiva ederken, bazı diğerleri daha kapsamlı ve küresel bilgi ve perspektifler sunmaya özen göstermektedir. Tümünün ortak özelliği ise oldukça yüksek fiyat etiketlerine sahip olmalarıdır.

Türk entelektüel tarihinde “Ansiklopedizm” köklü bir akımdır. Batılılaşma serüveninin başlaması ile birlikte 19.yy. başlarından itibaren Batı dünyasının toplum yaşamı kıyafetinden felsefi tartışmalarına kadar her boyutuyla merak edilerek öğrenilip Türkçeye “aktarılmaya” çalışılmıştır. Bu öğrenme ve aktarma dönemi ansiklopedizm dönemi olarak da adlandırılmaktadır. Bu başlangıcın ardından çeşitli konularda olduğu gibi idare alanında maddeler içeren ve yayıncılık çalışması olarak başarılı kabul edilebilecek ve bazıları hala başeser olarak kullanılan telif ansiklopediler yayımlanmıştır. R.E. Koçu’unun 11 ciltlik İstanbul Ansiklopedisi (1940, yazarı vefat ettiği için H harfinde kalmış tamamlanamamıştır) , TDV İslam Ansiklopedisi (1983), İletişim Yayınlarının Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi (1985) bunlar arasında sayılabilecek örneklerden bazılarıdır.

Özkaya vd. tarafından hazırlanan Kamu Yönetimi Ansiklopedisi (Nobel Yayınları, 2022), Işıkcı vd editörlüğünde hazırlanan Kamu Yönetimi Ansiklopedisi (Astana Yayınları, 2021), Gedikkaya ve Altunok editörlüğünde hazırlanan Kamu Politikaları Ansiklopedisi (Nobel, 2016) Türkçe yayımlanmış telif çalışmalarıdır. Özkaya vd. tarafından editörlüğü yapılan çalışmanın ciltlerinin her birinin Kamu Yönetimi disiplininin ilişkili olduğu yönetim bilimleri, siyaset, yerel yönetimler, hukuk gibi bir alana özel tahsis edilerek hazırlandığı görülmektedir.

Dünyada iş yönetimi, işletme, örgüt ve örgütsel davranış gibi daha çok kar amacı güden örgütlerin yönetimine odaklanan pek çok ve hacimli ansiklopedi çalışması bulunurken Türkçe yazında bu konuda nispi bir boşluk olduğu görülmektedir. Benzer şekilde dünyada kar amacı gütmeyen kuruluşlar, hükümet dışı kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları gibi üçüncü sektör örgütlenmelerine ve yönetimine odaklanan pek çok ansiklopedi çalışması bulunurken Türkçe yazında bu konuda da henüz kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır.

Türkçe yazında hazırlanan “telif” ansiklopedilerin “tercüme” veya yabancı dillerden “aktarma” maddelerden ibaret olmaktan çıkabilmesi özgün idare ve yönetim bilgisi birikimimizin artmasına ve “tercüme” ve “aktarma” olmaktan kurtulma yönünde gayret sarfedilmesine bağlıdır. Ansiklopedilere konu olacak başlıklarıyla idare ve siyaset pratiğimiz ve idare ve siyaset tarihlerimiz oldukça zengin bir birikim ve külliyat sunmaktadır. İdare ve siyaset kavram ve kuramlarımız ile saha araştırmalarımızda ise geliştirilme ihtiyacı devam etmektedir.

4- Sözlükler

Sözlükler, tıpkı ansiklopediler gibi bir disiplinin öğrencilerinin başucu eserleridir. İnsanlar kavramlarla düşünür, sorun tanımlar ve çözer, iletişim kurar, bilgi üretir ve yaygınlaştırır. Bu sebeple, bir bilim dalında kullanılan temel terminolojinin, kavramların anlamlarını, etimolojik kökenlerini, farklı kullanımlarını izah etmek üzere yazılan sözlükler alanın öğrencilerinin elinden düşürmemesi gereken, sık sık karıştırılarak okunması gereken çalışmalardır. Sözlükler paylaşılan anlamlar dünyasının anahtarıdır.

Yönetim ve idare alanlarında ülkemizde bir kavram kirliliği yaşanmaktadır. Bilimsel konferanslarda ve yayınlarda, yeterlilik sınavlarında, tez savunmalarında alana ait temel kavramlara ne denilmesi veya denilmemesi gerektiği konusunda tartışmalar, görüş ayrılıkları karşımıza sıkça çıkmaktadır. Alandaki bilgi bulanıklığı, kavram kargaşaları ve “nesnesini arayan disiplin” olma tartışmaları süregitmektedir. Örneğin İngilizce “administra-

tion” kavramının karşılığı olarak kullanılagelen idare kelimesi terk edilerek yönetim kelimesi kullanılmaya çalışılmakta; kökeni ve temsil ettiği değerler seti açısından çok farklı bir muhtevası bulunan “management” kavramı içinde aynı “yönetim” kelimesi kullanılmakta bu sebeple “administration” ve “management” kavramları arasında var olan ve korunması gereken anlam farkı kaybedilmektedir. Benzer bir şekilde hem “politics” hem “policy” kavramları için “politika”; “legitimate”, “formal” ve “legal” için “yasal”; “corporate”, “instution” ve “organization” kavramları için “kurum” kelimesini kullanarak yazını ve kelime haznemizi kısırlaştırmaktayız. Oysa W.R. Scott (2008), örneğin örgüt ve kurum (organization and instituion) kavramlarının farklarını yazmış, D.C. North (1990), ise bu kavramların farklarını da anlattığı çalışmaları ile Nobel Ödülü almıştır.

Fikir dünyamızın zengin ve sağlıklı işlemesi, bilimsel üretimimizin dünya birikimine katkı sağlayabilmesi için her şeyden önce kavramlar konusundaki özensiz savrukluğumuzu terk etmemiz gerekmektedir. Bu noktada ansiklopediler gibi sözlüklerin de önemli bir işlevi vardır. Ansiklopedi ve sözlükler bilginin ve anlamın sosyal olarak inşa edilmesi veya yeniden inşa edilmesi sürecinde önemli birer araçtır. Sözlük ve ansiklopedi hazırlanmasına katkıda bulunan akademisyenlerin talip oldukları yükün sorumluluğunu iyi idrak etmeleri ihtiyaç duyulan özen ve titizliği fazlasıyla göstermeleri gereklidir. Tüm bu zorluklara ülkemiz yönetim ve idare çalışmalarında henüz yeterince bilgi üret(e)meyişimiz ve diğer dillerde üretilen çalışmalardan “aktarmacı” olmayı sürdüren yazın geleneğimiz de ilave bir katman olarak eklenmelidir. Aktarmacılık yapılırken alandaki zorluklara “çeviri”lerin ortaya çıkardığı kısır kelime ve kavram kullanımları şeklindeki sorunlar ilave olmaktadır: Örneğin, üçüncü sektör veya sivil toplum örgütlerini tanımlamak için kullanılan “non-governmental organization” kavramı Türkçeye “hükümet dışı örgütler” olarak aktarılmaktadır. Anayasa Mahkemesi, hukuki ve idari konumu itibariyle hükümetin bir parçası olmadığına göre bu tanımlamaya göre bir sivil toplum kuruluşu mudur? Elbette hayır. Aynı durum Millet Meclisi için de geçerlidir. Millet Meclisi hükümet dışı örgüttür ancak bir STK değildir. Darüşşafaka Cemiyeti, İHH ya da TEMA birer STKdır (non-governmental

organization). Amerikan İngilizcesinde “state” kavramı eyaletler için kullanıldığından “government” kelimesi idareyi, devleti anlatmak için kullanılır, kabineyi (cabinet) değil. Dolayısıyla “non-governmental organization” kavramı Türkçeye doğru şekilde “devlet dışı örgüt” olarak çevrilebilir.

Uluslararası literatürde basılı sözlüklerin sayısında ve çeşitliliğinde geniş bir zenginlik bulunmaktadır. Yönetim ve idare alanlarında ve ilgili komşu disiplinlerde farklı kapsamlarda ve özelliklerde çok sayıda sözlüğün ve ansiklopedik sözlüğün yayımlandığı görülmektedir. Bunların bazıları ele aldıkları kavramları daha çok “cep sözlüğü” formatında az ve öz açıklarken, bazı diğerleri “ansiklopedik sözlük” formatını tercih ederek kavramları tartışmak, karşılaştırmak, ayrıntılı açıklamak, tarihçelerine değinmek usulünü benimsemiştir. Yine bazı sözlüklerde örnek vakalar, tartışmalar, teamüller, anayasa mahkemesi kararları, mevzuat ve uygulaması, tarihi ve/veya dini referanslar ve izahatlar, farklı ülke uygulamaları kavramlarla birlikte sunulabilmektedir. Son yıllarda pek çok diğer yayın gibi dijital versiyonları çevrimiçi olarak erişilebilir olan veya sadece çevrimiçi yayımlanmış olan sözlüklerin sayısı artmaktadır. Bu “yeni kuşak” çevrimiçi sözlüklerde görsellerin, bağlantıların, örnek sitelerin, haberlerin, animasyonların, çeşitli zengin içeriklerin, konu anlatımlarının kullanılmaya başlanıldığını görmekteyiz.

Türkçe yazında ansiklopedicilik gibi sözlük yazımı da oldukça kadim bir geçmişe sahiptir. Türk entelektüel geleneğinde var olan bu birikim, yönetim, idare ve diğer komşu disiplinlerde sözlük yazımını kolaylaştırmış gözükmektedir. Alanda son yıllarda sözlük çalışmalarının sayılarının arttığına şahit olmaktayız. Bunlar arasında yer alanlardan bazıları şunlardır: Kamu Yönetimi Sözlüğü (Ömer Bozkurt, Seriya Sezen, Turgay Ergun, TODAIE Yayını, 2008), Kamu Yönetimi Sözlüğü (Bekir Parlak, Marmara Kitap, 2011), Konu Anlatımlı İşletme Yönetim Terimleri Ansiklopedik Sözlük (Hasan Tutar, Detay Yayıncılık, 2013), İnsan Kaynakları Yönetimi- Kalite Yönetim Sistemleri Terimler Sözlüğü (Zafer Ekoç, Alfa, 2006), Karşılaştırmalı İşletme- Yönetim Terimleri Sözlüğü (Aykut Bedük, Nobel, 2012). TÜBA tarafından yayımlanan ve çevrimiçi olarak erişilebilen

(<http://terim.tuba.gov.tr/>) Türkçe Bilim Terimleri sözlüğü sosyal, mühendislik, doğa ve sağlık alanlarında hazırlanmıştır. Kamu yönetimi ve işletme gibi alanlarda terimler ihtiva eden sözlüğün “alan uzmanları” arasında işletmeci veya kamu yönetimiye yer verilmediği görülmektedir.

Bir kısmı kamu kuruluşlarınca da zaman zaman desteklenen Türkçe yazılmış alan sözlükleri, uluslararası muadillerine göre sayı, hacim ve içerik çeşitliliği anlamında daha mütevazidirler. Türk idare ve yönetim geleneğinden örnek vakaların, mahkeme kararlarının, karşılaştırmaların, tartışmaların, etimolojik kökenlerin ve kavramların kendilerinde ve anlamlarındaki değişimlerinin ya çok sınırlı sunulduğunu veya hiç yer bulmadığını görmekteyiz. Yönetim ve idare alanlarının yeni bilgi üretiminin sınırlı olması ve “aktarmacı” geleneğin yaygınlığının bir sonucu olarak sözlüklerimizin de büyük ölçüde yabancı dillerden aktarmacı bir içerik ağırlığına sahip olduğu görülmektedir.

5- Vaka Çalışmaları

Vaka içeren akademik çalışmalar uygulamada (gerçek hayatta) yaşanmış veya yaşanması muhtemel yönetim ve idare pratiklerinin sistematik bir şekilde sunulduğu kitaplardır. Türk Yükseköğrenim kuruluşlarında bazı alanlarda verilen öğretim, özellikle sosyal bilimler öğretimi zaman zaman uygulamadan, gerçek hayattan, “reel” koşullardan, toplumdan, güç ve iktidar ilişkilerinden, “gerçekte dünyanın nasıl işlediğinden” kopuk olmakla eleştirilmektedir. Mezunlar, iş hayatına atıldıktan sonra idareyi, işletmeleri, toplumun ve hayatın “gerçek” işleyişini yeniden öğrenmek zorunda kaldıklarını ifade edebilmektedirler. Bu durumu ortaya çıkaran ve zaman zaman meslek profesyonelleri arasında tartışılan pek çok sebebe işaret edilmektedir: Müfredatın “kuram” merkezli tasarlanmasında ve kuramsal kalmasında etkili ve ısrarcı olan güç sahipleri ve dinamikler; uygulama yapmanın pek çok öğretim sürecinde zorunlu olmayışı veya gerekli görülmesi; öğreticinin tek taraflı ders anlatıp öğrencinin pasif dinleyici kaldığı sınıf ve öğretim formatının terkedilmemesi; fiziki imkanların, öğrenme materyallerinin sınırlılıkları; öğrencilerin bazılarının, dersini verdikleri yöneticilik veya

idarecilik işini hiç yapmamış, sahaya inmemiş, uygulamada yer almamış olması; yine öğreticilerin bazılarının sadece eleştirel veya normatif bir bakış açısından içerik anlatmaları; üniversite-reel sektör işbirliklerinin geliştirilmemesi; Blooms taksonominin üst öğrenme kademelerinde yer alamayan ve özellikle bilgi kullanımını önelemeyen ve özendirmeyen ders içerikleri, materyalleri, usulleri ve ders sonu ölçme ve değerlendirme sistemleri; test sınavları veya bilgi hatırlamanın ötesine geçmeyen seçme ve/veya sıralama sınavları ile mezuniyet sonrası girilen işler; yükseköğretimde hesap verebilirlik ve denetim noksanlığı bu sebeplerden bazılarıdır.

Vaka içeren kitaplar; sunumları, tasarımları, olgu ve olayları anlatımlarında kurgulanan çok boyutluluk ile bu boşluğu kısmen de olsa doldurmak için kullanılabilir elverişli araçlardan biridir. Bu kitaplarda yer alan vakalar, genellikle kısa –birkaç sayfalık bir hikâye edilmenin ardından – bir konu, bir soru veya bir tartışma başlığı ile ilişkilendirilmekte; bu yolla öğrenci belirli bir formasyona yönlendirilmektedir. Hikâye edilme, rastgele ya da tek başına ilginçlik kriterine göre değil, belirli bir düşünme, tahlil etme, mukayese etme, bilgi kullanma formasyonunu öğrenciye kazandırma amacıyla ve genellikle bir akademik konu ve tartışma listesinin başlıklarıyla ilişkisi gözetilerek yapılmaktadır. Vaka kitaplarında ayrıca vakalarla öğretim sürecini ve öğreticisini destekleyici ve yönlendirici ilaveler de yer almaktadır: “Öğretim ipuçları”, “öğretici kılavuzları”, “öğretici için temel bilgiler”, “referans kaynaklar”, “ilgili temel kavram ve kuramlar” “dijital ortamda sunulan görseller ve diğer destek araçları” bunlardan bazılarıdır.

Vaka çalışmaları içeren eserler, gerçek hayat problematikleri ile uygulamayı sınıfa getiren, kuramsal açıklamaları “kavramlar dünyasındaki” soyutluktan somut “durumlara” dönüştüren bir işleve sahip olabilmektedir. Vakalar, idareci ve yönetici adaylarında belirli bir duyarlılığı, bakma ve görme biçimini, çok boyutlu, eleştirel ve disiplinli düşünebilmeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Vakalarla yapılan öğretim, yazında “praksis” olarak anılan bir yetkinlik, bilim ya da sanatın uygulanması pratiği (Bernstein, 1995) olarak da tanımlanabilir.

Eğitimde kullanılacak vakaların çeşitliliği ve kapsamının genişliği idareci adaylarına meslek hayatlarında karşılaşılabilecekleri durumların çeşitliliği hakkında bir fikir verebilmektedir. Vakalar, kamu yönetimi yazınında “problem durumu” olarak da anılmış, çözülmeyi bekleyen bu problemlerin eğitimde kullanılması ile kamu yöneticisinden “hadim” olma “sorun çözme” rolünün beklendiği, toplumun hayatını kolaylaştırma ve hatta yenilikçiliği özendirme işlevini üstlenmesi gerektiği bir anlayış ve pratik olarak aktarılabilir. Ayrıca “diğerleriyle çalışma becerisini” geliştirmek amacıyla vakalar gruplar halinde de çalışılabilir, çözülebilir (Golombiewski vd. 1997; Lee, 2010). Vaka çalışmaları hazırlarken kullanılacak araştırma yöntemini uygulamalı örnekleriyle “pratik” ve basit bir usulle anlatan D. McNabb’ın (2010) *Case Research in Public Management* (Routhledge Pub.) isimli çalışması meraklıları için yararlanılabilecek kullanışlı bir kaynaktır.

Kamu yönetimi, kamu politikası gibi alanlarda yabancı yazında oldukça zengin bir vaka çalışmaları külliyatı oluşmuştur. Bunlardan bazı örnekler şunlardır: *Cases in Public Management* (R.T. Golombiewski, J.G. Stevenson, M. White, 1997, Peacock Pubs), *The Public Manager Case Book: Making Decisions in a Complex World*, (ed. T. L. Rhodes, 2002, Sage); *Global Public Management: Cases and Comments* (eds. K. Callahan, D. Olshfski, E. Schwella, 2004, Sage); *Cases in Public Policy and Administration From Ancient Times to the Present* (J. Shafritz, C. Borick, 2011, Routhledge); *Challenges in City Management A Case Study Approach* (Becky J. Starnes, 2017, Taylor-Francis Pub). 1930larda National Science Council tarafından kurulan komisyon ile ABD’de kamu idaresi vaka çalışmaları yazılmış ve yazılması özendirilmiştir. Bugün pek çok üst düzey üniversitenin kamu yönetimi programında eğitim verilirken vaka çalışmaları sıkça müracaat edilen araçlardan biridir.

Özel sektör yönetimi alanında ise vaka çalışmaları içeren İngilizce yayınların sayısı, muhtevası, kapsamı, uzmanlaştıkları konu çeşitliliği Asyada iş Yapmaktan Dijital Dönüşüm hikayelerine varıncaya kadar baş döndürücü bir ölçüğe ulaşmıştır. Örneğin: *Cases in Business and Management*

(Q. Alam, N. Majumdar, 2011 Tide Univ Press); Doing Business in South Asia: A Case Study Collection (G.V. Muralidhara, 2023, Routhledge Pres.) ; Business Process Management Cases Vol. 2 Digital Transformation - Strategy, Processes and Execution (Jan vom Brocke, J. Mendling, M. Rosemann 2021, Springer Pub.) çeşitliliği göstermek için verilebilecek örneklerden birkaçıdır.

Vaka çalışmaları, görüldüğü üzere, idare ve yönetim eğitiminde hem bir veri-bir içerik- hem de bir pedagojik araç olma görevi yerine getirmektedir. Vaka çalışmalarının bir diğer önemli işlevi “profesyonel gelişim” sağlama amacı için kullanılmasıdır. Meslek profesyonelinin, daha özelinde idareci olmaya aday bir öğrencinin bilgi dağarcığı kadar profesyonel gelişimi yani karakteri, duyguları, vicdanı, ahlaki ve etik değerleri, sorumluluk duygusu doğru istikamette ve yeterince olgunlaşmış olmalıdır. Ahlaklı, vicdanlı, karakterli, ilkeli, doğru ve dürüst yöneticiler; toplum düzeninin, hayat kalitesinin, mazlumun ve güçsüzlerin haklarının korunmasının, toplumun müşterek malların verimli kullanımının ve erdemli bir toplumun inşa edilmesinin ve korunabilmesinin en önemli güvenceleri arasındadır. Kaypaklığın, siyasi popülizmin, dalkavukluğun, hukuk tanımazlığın, iş bitiriciliğin, adam kayırmanın, akla ve ilme itibar etmemenin, toplumu manipüle etmenin, yolsuzluk ve usulsüzlüklerin prim yaptığı, özendirildiği, bunlar karşısında sessiz kalındığı ortamlarda öğrencilerin, yani geleceğin idarecilerinin, doğru “rol modellerine” her zaman olduğundan daha fazla ihtiyacı olabilmektedir. Vaka çalışması içeren kitapların bir kısmının özel olarak bu amaçla tasarlandığı görülmektedir. Bu özel amaçlı çalışmalar, geleceğin yöneticilerine karakter sahibi profesyonellerin hikayelerini aktararak “rol modellerle”, ilkeli duruşlarla, samimi ve diğergam çabalarla tanışmalarını sağlamaktadır. Örneğin T.L. Cooper ve N.D. Wright (1992) editörlüğünde yayımlanan “Exemplary Public Administrators: Character and Leadership in Government” (Josey-Bass Pubs.) isimli çalışma, kamu idaresinde sergilediği başarılı liderlik ve örnek karakter özellikleri ve tutumları ile ön plana çıkan yöneticileri ve yaptıklarını hikâyeye etmektedir. Karaktere, ilkelere, erdemli ve ahlaklı olmaya önem veren yönüyle bu çalışmalar nasihatname geleneği, Türk İslam menkıbe anlatımı veya Ömer Seyfettin hikayeleri gibi edebi eserlerle benzerlik göstermektedir.

6- Ders Kitapları

Yükseköğretimde kullanılan ders kitapları, tasarım, içerik, yöntem, malzeme, sunum ve pedagoji açılarından eskiye nazaran daha çok çeşitlenmiş ve zenginleşmiştir. Günümüz ders kitapları farklı öğrenci ihtiyaçlarına göre daha fazla alternatif sunmaktadır ve bu eserlerin yazımı ve basımı öğrenci dikkati için ciddi rekabet eden profesyonel bir uzmanlık konusu haline gelmektedir. Eski zamanların siyah beyaz ve tek düze matbaa basıklı metinlerden oluşan tasarımları yerlerini renkli, bol görselli, dijital materyallerle ve zengin içerikle desteklenen ciltlere ve e-kitaplara bırakmaya başlamıştır.

Günümüz ders kitaplarında “öğrenci deneyimi”; bölüm hedefleri, yanlara çıkma, kavram tanımları, yazım vurgulamaları, örnek alıntı, haber, görsel, mahkeme kararı, öykü, biyografi, karikatür, video, sonuçlar, bölüm sonu özetleri, tartışma soruları, okuma tavsiyeleri, önerilen web siteleri, sinema filmleri gibi çeşitli ve kapsamlı araç ve malzemeler yoluyla zenginleştirilmektedir. Kitaplar, yayıncıların sunduğu web hizmetleri ile hem öğrenciye hem de öğreticiye çevrimiçi görseller, vaka koleksiyonları, tartışma soruları, anahtar kavramlar, egzersiz soruları, hazır PP sunumlarına varıncaya kadar çeşitli destek hizmetleri sunabilmektedir. Bu sitelerde kitaplar (bazen sadece) çevrimiçi kopya olarak da bulunmaktadır.

Bu dönüşüm, ders kitaplarının dış görünümü ve tasarımıyla sınırlı bir dönüşüm değildir. Günümüz ders kitapları, eğitim bilimlerinin güncel bulgu, teknik ve araçlarından daha fazla yararlanan daha hesap verir bir eğitim anlayışının etkisini yansıtır olmuşlardır. Eğitim ve öğrenme ile ilgili bilim dallarındaki gelişmeleri dikkate alan Bologna Süreci kriterleri (Avrupa Birliğinde ve ülkemizde kabul edilmişlerdir) ve ayrıca yükseköğretimde kurumsal düzeyde özendirilen kalite yönetimi ve uluslararası akreditasyon süreçlerinin teşviki ile yükseköğretim kuruluşları ve öğreticileri program, ders ve hatta kitap ve kitap bölümü seviyesinde daha çok Blooms Taksonomi kullanarak hedeflenen öğrenim çıktıları belirlemektedir. Hedeflenen öğrenim çıktıları; “öğrenciye”, ailesine, okul idarecilerine, bir üst sınıfta ders verecek meslektaşlara, mezunları istihdam eden işverenlere ve vergi

ödeyerek yükseköğretimi finanse edenlere yönelik aslında bir taahhütname görevi görmektedir. Bir bölümü, kitabı, dersi veya programı tamamlayanların hangi kazanımları elde edeceği tespit edilip ve bu çıktılara ulaşıp ulaşılmadığı ölçme ve değerlendirme araçları ile izlenebilmektedir.

Kitap bölümünü öğrenenden, program diplomasını almaya hak kazanana doğru öğrenciye kazandırılması hedeflenen yetkinliklerin sistematik, entegre ve birbirleri ile uyumlu olmaları bu yolla gözetilebilme, izlenebilme imkânı kazanmaktadır. Ve tabi hem yükseköğretim hizmetini alan öğrenci hem de sürecin yüksek maliyetlerini karşılayan aileler ve vergi ödeyenler “somut” göstergelere bakarak hedeflerin gerçekleşme derecesinden hareketle hesap sorabilme imkânına kavuşabilmektedir.

Tespit edilen hedeflenen öğrenim çıktılarına göre kurgulanan ve bu anlayış ve tasarımla yurt dışında ve kısmen de olsa yurt içinde yazılan kitapların sayısı son yıllarda hızla artmaktadır. Bu durum yukarıda anılan hesap verebilirliği sağlama potansiyelinin yanında aynı zamanda ders kitabı yazarını “konu başlıklarını seçerken” “içeriği belirlerken” “malumatı kullanırken” “yararlanılan kaynakları, verilen açıklama ve örnekleri seçerken” yeni, geçerli, güncel, kapsayıcı ve reel sektörün beklentilerini izleyen olmaya yönlendirmekte, keyfi veya baştan savma tercihler yapmasını engelleyebilme imkânı sunmaktadır.

Yukarıda anılan şekil ve içeriğe yönelik dönüşümleri ihtiva eden pek çok ders kitabı örneği yabancı dillerde bulunabilmektedir. Bazıları şunlardır: (Jay M. Shafritz, E. W. Russell, Christopher P. Borick, Albert C. Hyde, 2023, Routhledge, 10th ed) *Introducing Public Administration*; (Donald F. Kettl, 2020, Sage, 8th Ed.) *Politics of the Administrative Process*, (Hal G. Rainey, Sergio Fernandez, Deanna Malatesta, 2021, Wiley, 6th ed.) *Understanding and Managing Public Organizations*, (Sara R. Rinfret, Denise Scheberle, and Michelle C. Pautz, 2018, CQPress) *Public Policy: A Concise Introduction*, (Michael J. Worth, 2018, CQ Press, 5th Ed.) *Nonprofit Management: Principles and Practice*, (Robert N. Lussier, 2018, Sage, 8th Ed) *Management Fundamentals: Concepts, Applications, and Skill Development*.

Bu kitapların hazırlığında ciddi bir emek harcadığı ve basılı esere yatırım yapıldığı kolaylıkla görülmektedir. Türkçe yazında ise yazarların ve yayınevlerinin bu istikamette bir çaba veya yatırım içerisine girdiklerini yeterince görememekteyiz. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi ders kitaplarının Türkiye de erken bir dönemden itibaren öncü ve örnek adımlarla hazırlandığı görülmektedir. Ayrıca, Türkçeye yabancı dillerden tercüme edilen ve sayılan özellikleri taşıyan ders kitapları mevcuttur. Türkçe ders kitapları arasında telif eserler ekseriyetle “geleneksel” ders kitabı formatını korumaktadırlar. Yükseköğretim kuruluşlarında idare ve yönetim alanında ders kitabı olarak aslında önemli kısmı ders kitabı olarak tasarlanmamış (ve yayın teşviklerinde ve/veya atama dosyalarında ders kitabı olmadığı resmi olarak beyan edilen) derleme kitaplar, bilimsel kitaplar veya ders kitabı, bilimsel kitap karışımı çalışmalar okutulmaya devam edilmektedir. Ayrıca, yabancı uyruklu öğrenci çekme politikası ve hedefleri doğrultusunda ülkemize gelen yabancı uyruklu öğrencilerin farklı ilgi, beklenti, birikim ve pedagojik gereksinimlerini dikkate alan ve ayrıca İngilizce dilinde eğitim verilen programlarımızda kullanılacak telif ders kitaplarının alandaki eksikliği devam etmektedir. Kültür Bakanlığı, YÖK, TÜBİTAK, TÜBA vb. kuruluşların teşvik ve özendirme politikaları bu eksikliğin giderilmesini kolaylaştırabilecektir.

7- Kuram Kitapları

Modern bilim tarihinde “kuram” kavramı kadar çok sık kullanılan ve “kuram” kavramı kadar çok sayıda tanımı olan bir başka kavram daha bulmak güç görünmektedir. Bu çeşitlilik ve hatta zaman zaman kavram hakkındaki ciddi görüş ayrılıkları; zamana, ait olunan bilim felsefesi geleneğine, referans noktası olarak kabul edilen toplumsal-ekonomik değerler setine, bilim dalının fen ya da sosyal bilim dalı olmasına, bilim dallarının geleneklerine, egemen olabilen paradigmalara, mevcut veya mümkün araştırma araçlarına, veri setlerine, bilim yapımında kullanılan teknolojik imkanların sınırlılıklarına göre karşımıza çıkabilmektedir. Bu sebeple bilim felsefesi, bilgi sosyolojisi, yöntem kitaplarında, dergi özel sayılarında,

bilimsel toplantılarda, tez savunmalarında, hakem ve değerlendirme raporlarında özellikle “kuram nedir” “kuram ne değildir” “kuram ne olmalıdır” tartışmalarına sıkça rastlanıla gelmektedir. Bu tartışmalı ve çeşitliliği yüksek sayıda olan görüşlerin varlığına rağmen “kuram “sız bilim yapmak (henüz) mümkün görünmemektedir ve her alanda çok sayıda “kuramsal çalışma” üretilmektedir.

Kuramlar, kaba bir genelleme ile (olan, algılana-bile-n veya inşa edilen) “gerçekliğin” izahıdır. Ya da yanlışlanma veya doğrulanma süreçleri ile zamanın testine tabi tutulana kadar “izahat” olma adaydırlar. Bir izahat, kanıtlanabildiğinde bilimsel bilgiye (ve/veya bilimsel kanuna) dönüşür. İzahatlar yanlışlanabildiklerinde de ortaya “bilememe, açıklayamama” şeklinde bir bilgi çıkmış kabul edilir (Morgan, 1983). İzahat, bazen iki değişken arasında basit ama oldukça kuvvetli ilişkinin ifadesi şeklindedir; örneğin, “iktidar yozlaştırır, mutlak iktidar mutlaka yozlaştırır”. Bazen de çok aktörlü çok faktörlü doğrudan ve dolaylı etkileşimler seti halinde ve gerçek hayatın kısmen ve çok az bir kısmını açıklayabildiği ifade edilerek sunulabilmektedirler: “Örgüt yapısı, = (F) {teknoloji, örgütün büyüklüğü, amaçlar, personelin niteliği, işin özelliği, dış çevre belirsizliği, rakiplerin teknolojisi, demografya, siyasi koşullar, coğrafyanın...} fonksiyonudur” gibi (Öztaş, 2014).

Kuramlara bazen tekil ve tekrar eden olaylardan hareketle yapılan genellemelerle (tümevarım) bazen genel kaide, açıklama ve ilkelerden özele, tekile inilerek (tümdengelim) ulaşılabilir. Kuramlar her zaman açıkça ifade edilmese de empirisist-pozitivist, yorumsamacı, eleştirel okul gibi farklı epistemolojik, ontolojik veya metodolojik kabul ve varsayımları olan bilim felsefesi geleneklerinden (Bernstein, 1995; Baert, 2005) birinin temelleri üzerine inşa edilirler. Tercih edilen gelenek veya paradigma (Burrell ve Morgan, 1979; Baert, 2005) kuramda kullanılan temel kavramları, dili, yöntemi, analiz seviyesini, bulguları ve varılan sonuçları sunma ve yorumlama ve diğer kuramları kabul veya reddetme tercihi üzerinde etkilidir.

İdare ve yönetim yazınında bulunan kuram kitapları belirli bir “me-seleyi” “izah” etmek için sunulan açıklama setleri olarak karşımıza çık-

maktadır. Disiplinin temel soruları veya inceleme nesnesi olarak da ifade edilebilen “mesele” bazen, örneğin ikinci dünya savaşı sırasında gruplarda liderlik davranışının çalışılması şeklinde mikro düzeyde bir analiz ile ele alınabilirken; bazen mezo (küçük grupları inceleyen çalışmalar) veya makro (inceleme birimi örgüt olan çalışmalar) düzeyde; bazen de “finansman sağlayıcı örgüt popülasyonu kararlarının küçük ve orta ölçekli imalat işletmeleri popülasyonunu nasıl etkilediği” şeklinde popülasyon düzeyinde yani örgüt popülasyonları arasındaki ilişki ve etkileşimleri ele alan bir mesele de olabilmektedir.

Kuramsal kitaplar, ele alınan mesele hakkında ya ilk kez “yeni” bir izahat getirmektedirler. Ya da eski izahatın üstüne inşa etmeye devam etmektedirler. Yeni veri, olgu, algı; ölçme ve değerlendirme araçlarında ve teknolojiye meydana gelen değişimler; fiziki veya toplumsal ortam ve koşullarda meydana gelen değişimler; güç ve güç ilişkileri, bilme ve anlama biçim ve miktarımızın değişmesi yeni “izahatın” ortaya çıkmasını veya mevcutların değişmesini tetiklemektedir (Longino, 1990; Chalmers, 1999; Bernstein, 1995). Doktora çalışmaları, bilimsel araştırmalar, kurumsal sağlanan proje destek ve yönlendirmeleri, söylem ve diğer sosyal inşa dinamikleri, yenilikçilik ve zaruretlere izahatın yönünü, türünü ve miktarını etkileyerek yönlendirebilmekte ve hatta en azından bir süreliğine manipüle edebilmektedir. Aynı mesele hakkında açıklamalarıyla birbirlerine rakip olan izahat yan yana var olabilmektedir.

Kuramların ve bilimsel bilginin nesnel olması gerektiği ve bireysel değer ve tercihlerden arınmış olması gerektiği şeklindeki geleneksel pozitivist argüman yanında özellikle sosyal bilimlerin ve “bilim yapmanın” bilimin nesnesi ile etkileşimden uzak “değerlerden” ve “tercihlerden” tamamen arınmış bir süreç olamayacağını iddia eden görüşler de (Longino, 1990) yazında karşılaşılan bir başka çeşitlilik ve tartışma konusudur. Bu sebeple yönetim yazınında karşımıza çıkan “kuramsal” eserlerin bazıları nesnellığı bazı diğerleri ise yazarlarının kabul ettikleri belirli bir değerler setinin belirgin bir şekilde çalışmayı biçimlendirmesini açıkça hedefleyebilmektedir. Dolayısıyla kaba bir genel ifade ile kuramsal eserler “nesnel” veya “öznel”;

“pozitif” veya “normatif” bir tercihi yansıtabilmektedirler. Bunlara olaylar, olgular ve aktörler hakkında kendi doğal ortamlarında elde edilmeyen bilgilerin güvenilirliğine itimat etmeyen doğal gözlemci anlayış da (Isaac ve Michael,1997) eklenebilir.

Kuramlar, özellikle idari bilimlerde “uygulama” ile mukayese edilebilmektedir. Bir meselenin “kuramdaki” haliyle “uygulamadaki” –gerçek hayattaki—halinin farklı olup olmadığı şeklindeki mukayeseler “izahattan” yani kuramdan gerçekçi ve işe yarar olma beklentisini ifade etmektedir. Kuramların doğrulanabilir veya yanlıştırabilir olması ise “kuramın” operasyonel hale getirilip test edilebilir olması beklentisini ifade etmektedir. Gerçek hayatta örtüşmeyen, operasyonel hale getirilemeyen, nitel veya nicel bulgularla doğrulanamayan veya yanlıştırılmayan açıklama setlerinin birer “izah/kuram” olarak kabul edilmemesi gerektiği yönünde genel bir kanı vardır (Christensen, 2004). “Ne kuram değildir?” tartışması yapılırken, yönetim modaları, metaforlar, listelenmiş varsayımlar, hipotezler, ön kabuller, kavramsal bağlantılar tek başlarına kuram olarak kabul edilmeyenler arasında sayılmaktadır (Sutton and Stow, 1995; Weick, 1995).

Kuram mümkün müdür, büyük araştırma soruları nelerdir, nesnesi nedir tartışmalarının sürdüğü kamu yönetimi disiplininin yüzyılı aşkın bilim dalı olma geçmişi boyunca, alanın “meseleleri” hakkında pek çok “kuramsal” çalışmanın yapıldığı, kitabın yayımlandığı görülmektedir. 2003 yılında yayımladıkları “The Public Administration Theory Primer” (Westview Pub.) isimli çalışmalarında G. H. Frederickson vd. alanda kuram noksanlığı olmadığını alandaki sorunun çok sayıdaki mevcut kuramsal ve ampirik çalışmayı sentezlemek ve bir araya getirmek olduğu tespitini yapmışlardır. Bu tespit “kuram” kitaplarının ortak kabul edilebilecek bir özelliğine tekbül etmektedir: Alandaki pek çok “kuram” kitabı eklektik bir görünüme sahiptir ve farklı zaman, koşul ve bilgi seviyelerinin ürünü olan “izahatın” zayıf bağlantılarla birbirleriyle ilişkilendirilerek bir araya getirilmesi hatta bazen peş peşe sıralanmasından ibaret oldukları görülmektedir. Neden bir kamu yönetimi kuramı gerekli sorusu ile başlayan bu kitaplar bir sentez, bir bağlantılandırma çabası olan kapanış bölümleri ile sona ermektedir.

Diğer yanda David John Farmer (2010, Taylor and Francis) *Public Administration in Perspective: Theory and Practice Through Multiple Lenses* başlıklı kitabında idareye “farklı perspektiflerden” bakmanın daha doğru ve gerekli olduğunu esas kabul ederek çalışmasının bölümlerini “siyaset perspektifinden kamu idaresi”, “ekonomi perspektifinden kamu idaresi”, “nörobilim perspektifinden kamu idaresi” “psikoanaliz perspektifinden kamu idaresi”, “veri perspektifinden kamu idaresi” vb. şekilde kurgulamıştır. Kitabın son bölümünde farklı bakış açılarını bir araya getirmeye çalışan bir sentezleme gayreti ile karşılaşılmaktadır.

Daha tekil bir uzmanlık perspektifinden yönetim ve idareyi çalışan kitaplara ise J. R. Tompkins’in (2005, Thomson-Wodsworth) *Organization Theory and Public Management*, W.R. Scott’un (1995, Sage) *Institutions and Organizations* ve M.J. Horn’un (1995, Cambridge) *The Political Economy of Public Administration* çalışmaları örnek olarak verilebilir. Yönetimin “davranış” çalışılarak izah edilebileceğini söyleyen H. A. Simon’un 1947 basımı *Administrative Behavior: A Study of Decision-Making Processes in Administrative Organizations* kitabı ise klasik eserlerdendir. R. M. Cyert ve J. G. March’in (1963, Prentice Hall) *A Behavioral Theory of The Firm* çalışmaları yine davranışçı ekolden bir başka klasik örnektir.

8- Araştırma Kitapları

Kuramsal kitaplar yönetim ve idare alanında “izahat” yaparken, araştırma çalışmaları iki farklı işlevle karşımıza çıkar: İlkin, yapılan izahatın gerçekliğini test etmeye yararlar, ikinci olarak yeni izah üretilmesinde kullanılırlar (Babbie, 2004; Christensen, 2004; Neuman, 2006).

Araştırmalar, “sahadan” “gerçek hayattan”, incelenecek meselenin konusu hakkında çeşitli araçlarla “veri” toplar. Doğrudan araştırma evreninin tam ölçüm ve sayımı ya da örneklem yoluyla veriler toplanabilir. Veriler, mevcut ölçümlerin bulguları kullanılarak veya yeni ölçümler yapılarak elde edilebilir. Deney, gözlem, anket, mülakat, metin ve belge analizi, arşiv taraması, karbon yaşı hesabı, laboratuvar deney sonuçları, beden dili okuması,

iktisadi veya sosyal hayata ilişkin istatistikler... verilerin temin edilebileceği çok sayıdaki araç ve kaynaklardan (Miller, 1991; Christensen, 2004; Neuman, 2006; Rosenberg ve Daly, 1993) bazılarıdır. Veri, sadece ve sadece sayısal veri olmak zorunda değildir (Christensen, 2004; Neumann, 2006). Hatta sadece nicel veri kullanmak bazen izahın eksik ve yavan kalmasına sebebiyet verebilmektedir. Dolayısıyla nicel veri, yapılacak analiz için en az nitel veri kadar önemli bir kaynaktır.

Toplanan veriler araştırmanın bir sonraki adımında analiz edilirler. Nicel ve nitel verinin istatistiki analizi ya da mukayese etmek, çıkarım yapmak, indirgemek, genelleştirmek, tartışmak gibi istatistiki olmayan analizleri yapılırlar (Rosenberg ve Daly, 1993; Babbie, 2004; Neuman, 2006;). Bilgisayarların ve diğer pek çok elektronik aygıtın sunduğu imkanlar veri toplama ve analiz kabiliyet ve kapasitesini geçmişe nazaran oldukça değiştirmiş ve karmaşık hala getirmiştir. Veri madenciliği, büyük veri ve analizi başlı başına bir eğitim ve uzmanlık konusu haline gelmiş; kütüphaneler yükseköğretim kurumlarının kitap ödünç alınan yerleri olmaktan çıkıp araştırmacıların veri temin etmesi ve analiz etmesi konusunda uzmanlaşmaya başlayan destek birimleri haline gelmişlerdir.

Veri analizi sonucu elde edilen bulgular; hipotezler, varsayımlar, kabul-ler, açıklamalar, ilişkiler vb. şeklinde formüle edilmiş mevcut bir kurama ait izahları test etmek için kullanılır. Örneğin, kuram tarafından öngörülmüş bir ilişki –karizmatik liderliğin çalışanın iş başarımına olumlu etkisi gibi—analiz sonucu elde edilen bulgularla tamamen desteklenebilir, kısmen desteklenebilir veya hiç desteklenmeyebilir (Miller, 1991).

Tamamen desteklenmesi durumunda kuramsal açıklamanın doğrulanması, tamamen desteklenmemesi durumunda ise yanlışlanması söz konusudur. Başka çalışmaların çok sayıda doğrulama sonucunu vermesi durumunda artık kanıtlanmış bir bilimsel bilgiden, bir genelleme imkanından, bir kanunvari açıklama ihtimalinden söz etmek mümkün hale gelir. Araştırma bulgusu ile kuramın izahının hiç desteklenememesi (doğrulanamaması) ve bu desteklememe bulgusunun başka araştırma sonuçlarında tekrar etmesi durumunda artık alanda başka izahlara ihtiyaç olduğu sonucu

çıkartılır. Kısmi açıklama şeklinde varılan sonuçlarda sıkça rastlanılan durumlardandır (Morgan, 1983; Babbie, 2004; Rosenberg ve Daly, 1993).

Yeni bir “izah”, saha verisinin analizinden doğabilir, bu durumda araştırma bulgularından kuramsallaştırma yapmaya doğru bir fırsat ortaya çıkar. Elton Mayo ve ekibi tarafından geliştirilen Neoklasik örgüt kuramı bu açıdan önemli bir örnektir. Hawthorne araştırmalarında başlangıçta fabrikalarda verimliliği artırmak için Taylorizmin, başka bir ifadeyle Klasik Örgüt Kuramının temel anlayışı ve pratikleri uygulanmıştır. Ancak, biraz da tesadüfen, çalışan verimliliğini klasik okulun iddia ettiği gibi tek başına “teknik” unsurların, yani iş tasarımıyla ilgili unsurların belirlemediğini; çalışan bireylerin beşerî ve sosyal ihtiyaçlarının ve ilişkilerinin, enformel grupların en az teknik unsurlar kadar verimliliğin belirleyicisi olduğu tespit edilmiştir. 8 yıl boyunca süren 6 grup deney, 21000’den fazla mülakat ve binlerce saatlik gözlem ve ölçüm bulguları sonucunda beşeri münasebetler okulu ve ardından neoklasik örgüt kuramı bu yolla ortaya çıkar. E. Mayo (1934) *The Human Problems of an Industrial Civilization* isimli kitabında araştırmayı ve yeni “izahı” olan neoklasik örgüt kuramını ayrıntılı anlatır.

Örgüt Sosyoloğu Howard Aldrich’in *Organizations Evolving* isimli 1999 (Sage) basımı kitabı, araştırma ve kuramın iç içe geçtiği etkileyici çalışmalardan biri olmuştur. Ortaya çıkışının yirminci yılında “örgütlerin popülasyon ekolojisi” kuramının en başından itibaren kuramsal ve ampirik seyrinin bu kitapta etkileyici bir titizlikle verildiği görülmektedir. Kariyerinin başlangıç yıllarından itibaren bu konu üzerinde çalışmış olan yazar, kitabında konu hakkında yazılmış binden fazla makale ve kitaba vakıf olarak atıflar yapmış ve özenli analitik tespitler ve göndermeler içeren bir çalışma üretmiştir. Yazılmasının ardından on binlerce atıf alması anılan kitabın etkisinin bir göstergesidir. Popülasyon ekolojisi kuramı hem hakkında saha verisine dayalı en fazla ampirik araştırma yapılan örgüt kuramı olduğu hem de biyoloji biliminden aktarılan ve somut, operasyonel hale getirilebilir kavramları olduğu için kuramsallaştırılma ve araştırılma konusunda pek çok başka izaha göre çok yol katetmiş bir kuramdır.

9- Derlemeler

Howard Aldrich'in *Organizations Evolving* çalışması aynı zamanda iyi bir derleme (review) çalışması örneğidir. Derleme çalışmaları belirli bir kuram, konu, başlık, mesele hakkında yapılan mümkünse tüm –değilse en azından atlanılmaması gerekenler olarak görülen- bilimsel çalışmaları, bu çalışmaların yöntem bulgu ve sonuçlarını sistematik bir şekilde inceleyen çalışmalardır. Derleme çalışmaları ile alandaki “son durumun” bir fotoğrafı çekilir. Varsa yapılan “ilerlemeler” tekrar eden veya ayrık bulgu ve sonuçlar sunulur. Bu yolla kuramın ve saha verilerinden elde edilen sonuçların sağlamlığı, geçerliliği, güvenilirliği, genelleştirilme kapasitesi, ölçek ve kapsamına göre izahatın sınırlılıkları hakkında tespitler yapılır. Ve bu tespitlere göre de takip edecek kuramsal çalışmaların, saha araştırmalarının ve profesyonel hayat uygulamalarının istikametleri hakkında tavsiyelerde bulunulur.

Derlemeler bir “konunun” “kuramın” “meselenin” en başından itibaren gelişim seyrini analiz edebildikleri gibi belirli bir zaman dilimini, örneğin o alandaki çalışmaların son on yılında yapılmış olanları inceleyebilirler. Derlemeler, sadece kuramsal çalışmaları incelemeyi tercih edebilecekleri gibi sadece ampirik araştırmaları incelemeyi de seçebilmektedirler. Bir mesele hakkında yazılmış sadece kuramsal çalışmaları tahlile tabi tutan çalışmalara “kuramsal derlemeler” (thoretical review); yine bir konu hakkında yazılmış sadece ampirik araştırmaları tahlile tabi tutan çalışmalara da “ampirik derleme” (empirical review) çalışması adı verilir.

E. Ostrom'un (1990, Cambridge) *Governing The Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*, P. A. Sabatier ve C. M. Weible'in (eds. 2014, Westview) *Theories of The Policy Process*, J.M. Berry, K.E. Portney ve K. Thomson'un (1993, Brookings) *The Rebirth of Urban Democracy*, R. D. Putnam'ın (2000, Simon-Schuster) *Bowling Alone*, J. Pfeffer ve G.R. Salancik'in (1978, Harper) *The External Control of Organizations* isimli çalışmaları kapsamlı ampirik çalışma değerlendirmeleri yapan, bir araya getirdiği veri ve bulgulardan hareketle kuramsal ve pratik çıkarımlarda bulunan derleme kitap çalışması örnekleridirler.

Bu eserler editörlü çalışmalar olabildiği gibi az sayıda yazar tarafından telif edilmiş de olabilmektedirler.

10-El Kitapları

El kitapları (handbooks) son 30-40 yılda yaygınlaşmaya başlayan bir eser türüdür. Editörler önderliğinde örneğin örgüt kuramları, örneğin kamu yönetimi, örneğin kamu politikası gibi bir alanda çalışılan farklı kuramları, konuları sistematik bir şekilde inceleyip bilgi birikimimizde meydana gelen değişimi tespit eden ve sentezleyen çalışmalardır. El kitaplarının her bir bölümü bir konuya ayrılmaktadır ve özü itibariyle o konu hakkında yazılmış eserlerin tahlil edildiği bir derleme çalışmasıdır. Tüm kitap ise alanın derlemesidir.

Alanda saygınlığı olan el kitaplarının hazırlanması için ciddi bir süre ayrılmakta ve emek harcanmaktadır. Örneğin Clegg, Hardy vd. editörlüğünde hazırlanan Sage Hand Book of Organization Studies 10 years later, isimli çalışma 4 yıl süren bir hazırlığın ardından basılmış 30 bölümlük ve yaklaşık 1000 sayfalık bir eserdir. Alanında bilinir isimlerinin de yazarları arasında yer aldığı bu çalışmanın bir önceki Sage elkitabı çalışmasından sonraki 10 yılda örgüt kuramları ve meseleleri hakkında meydana gelen gelişmeleri 30 bölümde incelediği görülmektedir. El kitaplarının her bir bölümü editörün koyduğu standartlar ve yazım talimatları doğrultusunda bir veya birkaç yazar tarafından hazırlanmaktadır. El kitaplarının herhangi bir bölümü okunduğunda; o bölümde alanda yapılan önemli çalışmaların tamamı incelenmeye çalışıldığı için, konu hakkındaki bilginin zirvesi ve uç noktaları hakkında okuyucu bilgi ve görüş sahibi olabilmektedir. Bu tür çalışmalar alanın doktora öğrencileri, araştırmacıları için bulunmaz birer nimettir. Bir yılda tüm dünyada bir alanda basılan bilimsel çalışma sayısının çokluğu düşünüldüğünde iyi bir okuyucunun bile yazının uzmanlaşmış bir kesitini dahi iyi takip edebilmesi oldukça güçtür. Derleme çalışmaları ve el kitapları bu açıdan yüzlerce çalışmayı mukayeseli ve sistematik inceleyerek yükü hafifletme işlevi yerine getirerek adeta yazının “bölüm sonu” “dönem sonu” özetini vermektedirler.

T.L. Cooper'ın (1994, Dekker) *Handbook of Administrative Ethics*, Frank Fischer, Gerald J. Miller'ın (2007, Routhledge) *The Handbook of Public Policy Analysis: Theory, Politics, and Methods*, B Guy Peters ve Jon Pierre'in (eds. 2012, Sage) *The SAGE Handbook of Public Administration Second Edition* ve E. Ferlie, L. E. Lynn, C. Pollitt'in (eds. Oxford) *The Oxford Handbook of Public Management* alandaki çok sayıda çalışmaya verilebilecek iyi örneklerdendir. El kitapları genelci olabildikleri gibi son yıllarda konu veya coğrafi alan olarak uzmanlaşmış ciltler biçiminde de sunulmaya başlamışlardır. B. G. Peters, C. A. Tercedor, C. Ramos'un (2021 Emerald), *The Emerald Handbook of Public Administration in Latin America* çalışması örneği bunlardan biridir. El kitaplarının genel olarak yaygınlaşmasında daha özel olarak konu ve kapsam olarak uzmanlaşmalarında en başta ilgili alanda “derlenmeye” yetecek kadar sayı ve nitelikte çalışmanın üretiliyor olmasını gerektirmektedir.

Bilgiyi genelleştirme, mümkünse kanunlar halinde ifade etme bu yolla dünyayı açıklama hedefi; yayın sayısının çokluğu sebebiyle dar bir başlıkla ilgili bile tüm basılı çalışmaları okuyamama sınırlılığı gelecekte el kitaplarının ve derleme çalışmalarının sayısını artırmaya devam edecek müşevvikler gibi görünmektedir. Elbette her derleme önceden yazılanın bir yeniden üretimi ve yorumu ise; derleme, elkitabı vb. araçlarla yapılan “yeniden üretimler” yeniden üretimin geçerliği, doğru yorumlanması, alternatif işlenebilirme seçenekleri gibi tartışmaları da kaçınılmaz olarak beraberinde ortaya çıkartacaktır.

Derlemeler ve el kitapları öğrenci ve araştırmacı için çeşitli pratik faydalar sağlar: Bu çalışmaların sağladığı en önemli pratik faydalardan birisi araştırmacının kullanımına sunulan kaynakçasıdır. Bir alanda belirli bir zaman aralığındaki tüm bilgi birikimini kapsama gayreti ile değerlendirme iddiasında olan bu çalışmalar doğal olarak konusu hakkındaki çalışmaların kapsamlı bir tahlilini yapmakta ve bunları kaynakçalarında listelemektedirler. Derlemenin kaynakçası bir araştırmacı için hazır okuma listesi görevi görmektedir.

İkinci olarak el kitapları ve derleme çalışmaları yazındaki bilgi birikimini bölümlere, dönemlere, değerlere, veri ve bulgulara, analiz seviyelerine, coğrafyaya, kültüre, veri kaynağına ve özelliklerine ve daha birçok kıstasa göre kısımlara ayrılabilir. Kısımlara ayrılan yazın değerlendirilerek mukayese edilmektedir. Sınıflandırma ve mukayese; anlamının ve açıklamanın yani bilimsel tahlilin iki önemli adımıdır. Sınıflandırma ve mukayese ederek tahlil etme; sınıflandırılmayanı, hakkında sınıflandırma olmayanı görmenin, eldeki bulgu ve açıklamanın kapsam ve sınırını çizmenin, kapsam ve sınır dışında bırakılmışları fark etmenin önemli araçlarıdır. Dolayısıyla derleme çalışmaları bildiğimizi ve bilmediğimizi sistematik bir şekilde sergilemeye yarayan bir başka pratik fayda sağlamaktadır.

Derleme çalışmalarının özellikle araştırmacılara yönelik bir diğer faydası, çizilen “alan resmini” bir yap-boz resim gibi tahayyül edersek, derlenen kuramsal ve/veya ampirik çalışmaların örneğin hangi tür örgütleri, hangi ülkeleri, hangi gelir/egitim seviyesi kişileri, hangi kamu politikası kararlarını, siyasi seçimleri... incelediğini hangilerini incelemediğini; hangi yöntemleri kullanıp hangilerini kullanmadığını; hangi kuramsal açıklamalardan kavramlardan bakış açılarından yararlanıp hangilerini ihmal ettiğini gösterirler. Yani yap-boz un (toplumsal gerçekliğin) açıklanmasında mevcut ve eksik parçalarına işaret ederler.

El kitaplarının bölümlerini meydana getiren pek çok derleme çalışması araştırma için çıkarımlar (implications for research) kuram için çıkarımlar (implications for theory) ve uygulama için çıkarımlar (implications for practice) yapılan değerlendirmelerle sona erer. Doktora tezleri ve makaleler dahil iyi bilimsel çalışmalar bir sonraki araştırmacının, kuramcının, profesyonelin sırasıyla araştırma, kuramsallaştırma ve uygulamada atabileceği adımlar hakkında kendi çalışmasının bulgu ve sonuçlarından hareketle yol gösterici önerilerde bulunur. Yap-bozun eksik parçalarına ulaşma yolu tarif edilir. Bu duruma tersten bakarsak özellikle araştırma ve kuram için çıkarımlar kısmında ifade edilenler yeni bir araştırma veya kuramsal çalışma fikridir. Bu yeni fikirler tez, proje, makale, kitap konusu aranırken yol gösterici olabilir.

11- Klasikler Serisi

Derleme kitapları ve el kitaplarının yanında, alanın “klasikleşmiş” olarak kabul edilen belli başlı metnlerinin tıpkı basımlarını bir araya getiren çalışmalar Kamu Yönetimi Klasikleri, Örgüt Klasikleri, Örgütsel Davranış Klasikleri benzeri isimlerle son yıllarda literatüre dahil olan ve bazıları Türkçeye tercüme edilen kitaplar arasındadır. Belli başlı örnekleri şunlardır: J. M. Shafritz , ve A. C. Hyde (2016, Cengage) *Classics of Public Administration 8th Ed.*, J. M. Shafritz, K. S. Layne, Christopher P. Borick (2005, Pearson) *Classics of Public Policy*, S. J. Balla, M. Lodge, E. Page (2015, Oxford) *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration*, J. M. Shafritz, J. S. Ott, Y. S. (2015, Cengage) *Jang Classics of Organization Theory*.

Alana damgasını vurmuş temel metnlerin orijinallerinin okunması iyi bir öğrencinin mutlaka ve mutlaka terk etmemesi gereken bir yoldur. Bir alanın, konu veya kuramın kurucu başlangıç metnlerine atıfta bulunmama yazılı bir çalışma için noksanlıktır, bir dereceye kadar da ilk yazarın fikri emeğine ve mülkiyetine yeterince saygı göstermemektir. Bu sebeple klasik çalışmaların bir araya getirilmesinden teşekkül eden bu çalışmalar okuyucuya bu eserleri topluca sunarak zaman kazandırdığı gibi seçkiye dahil edilenler yoluyla bu yayınlar nelerin klasik olarak değerlendirildiği konusunda “bir” yol gösterme işlevi de yerine getirmektedir. Pek çok klasikler kitabının bazen takdim kısmında bazen bağımsız bir bölüm ayırarak “klasik” olanın ne olduğu ne olmadığı, kitaba dahil edilen eserlerin niye seçildiği, yeni baskıda bazılarının neden çıkartıldığı gibi konuları ele aldığı, tartıştığı, gerekçelendirdiği veya rasyonelleştirmeye çalıştığı görülmektedir.

Klasik eser seçkilerinde makaleler genellikle tıpkıbasımla yer alırken kitaplardan aktarılan metnlerin bazılarının küçük redaksiyonlara uğrayabildiği, özellikle –muhtemelen sayfa sınırlaması nedeniyle- kısaltılabildiği görülmektedir. Bir klasikler kitabının yeni basımlarında “klasik metnlerin” yerlerini bazen başka “klasik metinlere” bırakabildiği görülmektedir. Klasikliğe terfi ve klasiklikten tenzili rütbe yöntem açısından ve akademik açıdan ilginç bir tartışma başlığıdır. Uzun yıllar içerisinde klasik eserler

kitaplarının içindekiler kısmında meydana gelen değişimler renkli bir tartışma konusu olma potansiyeli barındırmaktadır.

Yabancı dillerden aktarma yapmaktan ibaret olmayan derleme, el kitabı, sözlük, ansiklopedi vb. eserler telif etmek eserin basılacağı alandaki bilgi birikiminin özgünlük ve ölçek olarak belirli eşikleri aşmasına bağlıdır. Tarih, sosyoloji gibi bazı sosyal bilim dallarında, edebiyat gibi sanat alanlarında özgünlük ve ölçek eşikleri aşılabildiği için olsa gerek Türk klasiklerinden söz edebilmek mümkündür. Yönetim ve idare çalışmalarında ise anılan eşikler Türkçe çalışmalarla henüz aşılabilmiş değildir.

12-Şerhli Bibliyografyalar

Bibliyografya, belirli bir konuda yapılmış yayınların listesi demektir. Google verileri arasında kesin olarak bilinemediği için tahmini olarak dünya genelinde 2022 yılında 5 milyon üzeri yeni makale 6 milyon üzeri de yeni kitap basıldığı bilgisi yer almaktadır. Bir öğrencinin çalışma alanına giren yayınlar bu bir yılda basılan eserlerin binde birine tekabül etse öğrencinin yılda 11 bin üzeri yeni yayımlanan makale ve kitabı takip etmek gibi bir yükü karşı karşıya kalması söz konusudur. Çok iyi bir okuyucunun –yılda değil- ömrü boyunca 4-5 bin kitabı ancak okuyabildiği düşünülürse yıllık milyonları bulan büyüklükteki eserden müteşekkil bilgi üretimi ve tartışma ortamını izleyebilmesi pratik ve mümkün görünmemektedir. Her öğrenci iyi okuyucu ve titiz seçici olmak zorundadır.

Derleme çalışmaları ve klasik seçkileri gibi bibliyografyalar da bu yükü taşımaya yardımcı olacak, karmaşıklığı yönetmek için kullanılabilecek pratik araçlardandır. Bibliyografik çalışmalar sıklıkla makale ölçeğinde basılmakla birlikte en azından başka dillerde “kitap” olarak basılan çok sayıda bibliyografya çalışması bulunmaktadır. Bibliyografya çalışmasında bir konuda yer alan tüm çalışmalar veya bu çalışmaların belirli bir tarih dönemine veya kritere göre seçilmiş bir kısmı listelenir. Listelenen eserlere genellikle kısa açıklamalar düşülür. Bu açıklamalara şerh denilmektedir. Bu açıklamalar çalışmanın şekline, içeriğine, kapsamına, yöntemine, dili-

ne, hedef kitlesine, bulgu ve sonuçlarına veya şerhli bibliyografya yazarının eseri hazırlama amacına göre tercih edeceği başka yönler de olabilir. Açıklamalar, çalışmaları olumlu veya olumsuz değerlendirebilmektedir.

Makale olarak basılan şerhli bibliyografyalarda sıklıkla eser künyesi verildikten sonra altına şerh düşülürken kitap formatında basılan şerhli bibliyografyalar kapsamlı bir literatür taraması şeklinde de karşımıza çıkabilmektedir. Bir okuma listesi, yayın faaliyetlerinin yoğunlaşma alanlarının tespiti, kuramsal ve ampirik araştırmaların kapsadığı ve kapsam dışı bıraktığı zaman, coğrafya, aktör, olgu, olay ve değişkenler şerhli bibliyografyaların öğreniciye haritalayarak hazır sunduğu sonuçlar olmaktadır.

Yönetim ve idare alanındaki bibliyografya kitapları, listeleyip şerh düştüğü eserleri araştırmacılara yönelik örneğin kullandıkları yöntem ve örneklemeler; kuramcılara yönelik örneğin kullanılan yaklaşımlar ve hipotezler; profesyonellere yönelik örneğin gerçek hayatta uygulanan teknikler ve elde edilen sonuçlar açısından sistematik tahlile tabi tutup değerlendirebilmektedir. Bu zahmetli emeğin sonucunda bir alandaki bilgi birikimi bir araya getirilip, sentezlenip yeni olası istikametleri tartışılabilir. Alan öğrencisi için altın madeni olan bu çalışmalar dijital imkanların olmadığı basılı metinler arasında kütüphanelerde yayın “avcılığı” yapıldığı dönemlerdeki “işlevini” google scholar gibi yeni dijital araçlarla birlikte yitirmeye başlamıştır.

Farklı şerhli bibliyografya örnekleri arasında yer alan eserlere bakıldığında: W. F. Murin ve J. Pryor tarafından hazırlanan 1988 (Garland) basımı *Delivering Government Services: An Annotated Bibliography* isimli eserde kamu hizmeti sunumu üzerine yazılan 900 üzeri çalışma 7 kritere bölünerek incelenmiş ve kamu hizmetinin idarece, kamu özel ortaklıklar veya gönüllü faaliyetler yoluyla sunumu; arz ve talep yönü, vatandaş memnuniyeti; Hindistan’dan İsviçre’ye farklı ülke uygulamaları vb. başlıklarda incelenen çalışmalar değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

P. Sharma, J.J. Chrisman, J.H. Chua (2012, Springer) tarafından hazırlanan *A Review and Annotated Bibliography of Family Business Studies* başlıklı çalışma, aile işletmelerine artan ilgi nedeniyle yazarlarının “önce

kendimiz öğrenelim diye başladık bu çalışmaya” şeklinde yazım öyküsünü paylaştıkları bir kitaptır. Kitapta ele alınan çalışmalar kavram, kuram, ampirik, pratik, vaka, değerlendirme çalışması şeklinde tasnif edilerek incelemeye tabi tutulmuştur. Kitabın sonuna doğru ayrıca kitapta şerh düşülmemiş ancak yazarların yayınladıklarından haberdar oldukları ancak inceleyemedikleri eserlerin de bir listesi verilmiştir.

W.C. Eells ve E.V. Hollis tarafından hazırlanan ve 1960 yılında ABD Sağlık Eğitim ve Refah Bakanlığınca yayımlanan Administration of Higher Education: An Annotated Bibliography başlıklı ve yaklaşık 400 sayfalık çalışma, ABD yükseköğretiminin yönetimi hakkında çeşitli ve çok sayıda yayın bulunduğunu sadece 1950-1960 arasında 20 binden fazla çalışma basıldığı tespiti ile başlamaktadır. Bakanlığın Yükseköğrenim Dairesi kendi kullanımı için bunlar arasından seçilmiş ve şerhli bir bibliyografya hazırlanmasını ister. Kitap için 1950-1959 yazı arasında basılan 2708 çalışma seçilir ve değerlendirilir. Kitabın hedef kitlesi akademisyenler ya da üniversite kademelerinde görev yapan öğrenci işleri, kayıt kabul, genel sekreterlik gibi birimler olarak tanımlanmamıştır. Kitaba dahil edilen çalışmaların seçiminde ve haklarında şerh yazılmasında yoğun mesailer olan üst düzey yöneticiler ve yükseköğrenim yönetimi çalışan öğrenciler hedef kitle olarak belirlenmiştir. Kitabın içindekiler kısmı diğer başka kitaplarda olduğu gibi konu başlıklarını ve bulunduğu sayfa numarasını göstermenin yanında, başlığın bulunduğu o sayfada incelenen 2708 çalışmadan kaç numaralı olanın bulunduğunu da vermektedir. Çalışmanın alt başlıkları arasında “kamu tarafından yönetilen kurumlar” “özel yönetimli kurumlar” “kadın kurumları” “zenci kurumları” gibi başlıklar yer almaktadır.

13-İdare, Örgüt ve Yönetim Tarihi Kitapları

Yönetim ve idare alanının önemli kaynakları arasında “tarih” çalışmaları yer almaktadır. Bu kategoride yer alan bir grup çalışma kamu sektörünün geçmişine odaklanan “idari” ve “siyasi” tarih konularına değinirken bir ikinci kol işletmeler tarihi, iktisadi tarih ve diğer toplumsal olaylar ve kurumlar tarihi gibi kamu yönetiminin ilgili alanlarındaki konular hak-

kında yayınlar ihtiva etmektedir. Tarih çalışmaları tarih biliminin yöntem, usul ve araçlarını kullanarak yönetim ve idare ile ilgili geçmiş dönemleri anlamaya ve açıklamaya çalışan yayınlardır. Tarih çalışmaları, olgu ve olayların varsa geçmişten gelen, geçmişten kaynaklanan sürekliliklerini; yine olgu ve olayların varsa değişim ve dönüşümlerini izaha çalışır. Bugünü ve bugün olanları tam ve doğru anlamak ve açıklamak için gerekli parçaların önemlilerinden birini tarihin anlaşılması ve açıklanması meydana getirir. O sebepledir ki neredeyse yapılan her akademik çalışmada bir kavramın, bir olayın, bir kuralın, bir kurumun veya kuramın evrimi, gelişimi izah edilir. Ders programlarında idare tarihi dersleri, kitaplarda konunun kökeni, geçmişi bölümleri sıkça kendilerine yer bulur.

Tarihçiliğimiz, özellikle Osmanlı tarihi çalışmalarımız dünya çapında itibarlı tarihçileriyle ve tarih araştırmalarıyla Türk sosyal bilimlerinin arasında da yüz akımız olanlardandır. İşaret edilen pek çok zayıflıkları, eksikliği ve hatta zaman ve enerji kaybettiren romantizmi, ideolojik saplantıları, seçici rasyonelleştirme dahil usul ve yöntemsizlik tartışmalarına rağmen tarihimizdeki pek çok olgu ve olayı eskiye nazaran her geçen gün daha çok sayıda ve kapsamda nitelikli çalışma ile okuyabilme imkanına kavuşmaktayız.

İlber Ortaylı'nın (2012, Cedit) Türkiye İdare ve Teşkilat Tarihi, Ali Akyıldız'ın (2018 Timaş), Osmanlı Merkez Bürokrasisi ve (2003 İletişim) Para Pul Oldu: Osmanlıda Kağıt Para, Maliye ve Toplum, Erkan Tural'ın (2009 TODAİE) Son Dönem Osmanlı Bürokrasisi, Kemal Karpat'ın (2013 Timaş) Türk Siyasi Tarihi, Metin Heper'in (1988, İletişim) Türkiye'de Devlet Geleneği, Erik Jan Zürcher'in (1995 İletişim) Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, Dündar Alkılıç'ın (2004, Tarih Düşünce) İmparatorluk Seremonisi, Ahmet Güzel'in (2011 NKM) Hulefai Raşidin Döneminde İdari Yapı, M. Fuad Köprülü'nün (2002, Kaynak) Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri, Noemi Levy-Aksu'nun (2017 İletişim) Osmanlı İstanbul'unda Asayiş 1879-1909, Muhammed Yazıcı'nın (2019 Yeditepe) Osmanlı Klasik Döneminde Suç ve Ceza: Anadolu'da Kamu Düzeni, verilebilecek çok sayıda çalışma örneğinden birkaçıdır.

Bu daha genel ve kapsamlı bakış açılarının yanında konu, olay ve dönem spesifik pek çok çalışma idare ve yönetim öğrencisinin ve araştırmacısının hizmetine sunulmuştur: Örneğin M. Erdoğan ve A. Kaya (eds., 2015 Bilgi Üniv) Türkiye'nin Göç Tarihi, Reşad Ekrem Koçu (2004, Doğan) Yeniçeriler, ve (2003 Doğan) Tarihte İstanbul Esnafı, Kemal Karpat (2011 Timaş) Osmanlıdan Günümüze Edebiyat ve Toplum, Benjamin C. Fortna (2002, İletişim) Mekteb-i Humayun, İlhami Yurdakul (2008, İletişim) Osmanlı İlmiye Merkez Teşkilatında Reform, Abdülbaki Gölpınarlı (2011, İTO) İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı çeşitliliğe dair verilebilecek çok sayıda örneğin küçük bir kısmıdır.

Ankara Ü. SBF, TİDATA tarafından B. A. Güler (2007) editörlüğünde yayımlanan Açıklamalı Yönetim Zamandizini (1929-1939) başlıklı çalışma, kapsamlı bir arşiv ve kaynak taraması sonucu, 1126 sayfada 1930lu yıllarda kamunun yönetimini irdelemek amacıyla Türk Kamu Yönetiminin karar ve olaylarını bir araya getirmiştir. Belki idare tarihi çalışmalarından ayrı bir kategori olarak değerlendirilebilecek bu ve benzeri çalışmalar kronolojik sırayla listeye dahil olayın ve tarihinin listelenmesinin yanında olay hakkında bir açıklama da içerebilmektedir. Çok aktörlü ve çok kararlı karmaşık bir işleyişe sahip olan idari mekanizmanın bu yolla “işlem kayıt kütükleri” açıklamalı olarak bir araya getirilmekte araştırmacıların kullanımına sunulmaktadır.

Özel sektör örgütlerinin ve kar amacı gütmeyen kuruluşların ve yönetimlerinin tarihinin İngilizce yazında daha çok sayıda ve kapsamda çalışmaya konu olduğu görülmektedir. Her ne kadar başlangıcı 100 yıl kadar geriye Harvard Üniversitesinde kurulan bir kürsünün yaptığı çalışmalara kadar götürülebilse de, örgüt ve yönetim tarihi son yıllarda genişleyen ve önemi artan yeni bir çalışma alanı ve yeni bir yazın olarak ortaya çıkmıştır. 2016 yılında Academy of Management dergisi “History and Organization Studies” başlıklı bir özel sayı çıkartmış ve nispeten “yeni gelişen” bu çalışma alanının ne olduğu ve olmadığı, araştırma soruları, yöntemi, tarihin örgütler tarafından bir stratejik kaynak olarak kullanılıp kullanılmayacağı gibi sorular tartışılmıştır. Bunun dışında örgüt ve yönetim tarihi

konusunda uzmanlaşmış dergiler yayın hayatına devam etmektedir: 2006 yılından beri yayımlanan Management and Organization History (Taylor and Francis) bunlardan biridir. Örgüt tarihçilerinin ağı olarak işlev gören çevrimiçi topluluklar (<https://orghist.com/>) da varlığını sürdürmektedir.

İngilizce eserler, genel yönetim düşüncesi tarihinden, bir sektörün örneğin ABD otomotiv endüstrisinin tarihine, aile işletmeleri tarihinden kar amacı gütmeyen işletmeler tarihine kadar varan ilgi çekici, kapsayıcı ve renkli bir külliyat meydana getirmektedir. Örnek vermek gerekirse: M. Maynard (2003 Currency) The End of Detroit, W. T. O'Hara (2004, Adams) Centruies of Success, Michael J. Austin (2013 Routhledge) Organizational Histories of Nonprofit Human Service Organizations, Stephen Cummings , Todd Bridgman , vd. (2017, Cambridge) A New History of Management isimli çalışmalar bunlar arasında anılabilir.

İngilizce yazında örgüt ve yönetim tarihi alanında çok sayıda ve kapsamda eser yazılmış olmasına rağmen Türkçe bilimsel eserler bu konuda henüz sınırlıdır. Türkçeye çevrilmiş G. Jones (2008) Dünya İşletme Tarihi kitabı, 2023'te Yıldız Üniversitesinde düzenlenecek İşletme Tarihi IV. Konferansı, İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi (2016) işletme tarihi özel sayısı bu alanın Türkiye'de de ilgi görmeye başladığının göstergeleridir. Belki Türk sermaye sınıfının da devlet eliyle oluşturulmuş olması, bu nispeten gecikmiş ve sınırlı kalan ilginin sebepleri arasında yer alabilir. Türkiye'de iş dünyasının siyaset ve devlet kurumlarıyla ilişkilerinin tarihi sıkça çalışılan konulardan biridir.

14-Örgüt Monografileri

Monografi, tek bir kişi, olay, konu, sorun hakkında yazılmış bilimsel çalışmadır. Örgüt monografisi ise adı üzerinde tek bir kamu, özel veya üçüncü sektör örgütünün kapsamlı ve ayrıntılı bilimsel incelenmesidir. Örgüt monografileri tek bir bakanlığın, mahalli idare örgütünün, meslek kuruluşunun, ticari işletmenin, sanayi kuruluşunun, spor sanat veya eğitim örgütünün, holdingin, dernek, kooperatif veya vakfın ayrıntılı ve

genellikle kuruluşundan itibaren tüm ömrünü kapsayan bir ölçekte, bazen her boyutuyla (idari, mali, beşerî, kültürel vb.) bazen bir yönüyle (yenilikçilik, rekabet, topluma hizmet) ayrıntılı incelendiği kitaplardır.

Örgüt tarihi kitapları grubuna da çoğunluğu dahil edilebilecek olan bu çalışmalar, kabaca iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır: İlk grupta, genellikle örgütün sahipleri veya yönetimi tarafından finanse edilen ve bilimsel bir çalışma olmaktan çok bir itibar yönetimi faaliyeti olan; içeriği, tasarımı, basım ve yayın kalitesi halkla ilişkiler ve tanıtım amacıyla hazırlanan ve önceden belirlenen hedef kitleye dağıtılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu ve benzer içerikler ve ilave olarak elektronik ses ve görüntü dosyaları şirket, sendika, belediye, bakanlık, vakıf vb. örgütlerin internet sitelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Genellikle çok olumlu bir dili, övgüleyici anlatımı, başarısızlık hata ve eksiklere yer vermeyen sunumları ile bu kitap ve site içeriklerinden bilimsel olarak yararlanılabilmesi genellikle mümkün değildir.

İkinci grupta yer alan çalışmalar ise “bilimselliği” ile öne çıkan çalışmalardır. Arşiv kayıtları, anket, mülakatlar, belge ve evrak incelemesi, literatür taraması, sözlü tarih usulü, ürün ve hizmet incelemesi, denetim raporları, dava dosyaları gibi çok sayıda ve çeşitte bilgiye müracaat edilerek hazırlanan bu çalışmalar, incelenen kamu örgütünün veya özel örgütün tüm tarihini veya ömrünün bir dönemini ele alabilmektedir. O örgütçe üretilen bir mal veya hizmetin öyküsünü anlatabildiği gibi tüm mal ve hizmetleri kapsamına dahil edebilmektedir. Bir dönem çalışanlarını ve liderlerini ele alabildiği gibi tüm zamanların tüm tepe yöneticilerini de inceleyebilmektedir bu monografiler.

Türkiye İdari Araştırmalar Vakfınca basılan THY'nin sponsoru olduğu Dahiliye Nezareti Tarihi ve T.C. İçişleri Bakanlığı Tarihi isimli 2015 basımı iki ciltlik çalışma oldukça kapsamlı, kaliteli baskılı, arşiv bilgileri ve verilerle desteklenmiş bir örgütsel monografi çalışması örneğidir. Altunok, M., Altunok, H., vd. (Ed.) (2019, TİAV) Türkiye Cumhuriyeti Bakanlıklar Tarihi, pek çok belediye (Ankara İstanbul İzmir vb) tarafından

hazırlanmış belediye tarihleri, spor kulübü, cemiyet, meslek odası, sendika tarihleri bu kategoride yayımlanmış çalışmalar olarak bulunabilmektedir.

15-Konferans Bildirileri Kitabı

Dünya genelinde olduğu üzere ülkemizde düzenlenen bilimsel konferansların sayısı çok artmış bulunmaktadır. Bazı konferanslar “turistik” yönü ağır “bilimsel” yönü hafif basmakla eleştirilse de yeni çalışmaların ilgili dinleyicinin tartışmasına açıldığı ve çeşitli atölye, toplantı ve benzeri faaliyetlerle zenginleştirilen konferanslar önemli bir bilgi üretme ve alanın uzmanları arasında işbirliği ağı geliştirme imkanı sunan faaliyetlerdir.

Konferanslarda, konferansın standartlarına göre hazırlanan bildiriler, dünyada genel bir trend olarak dinleyiciden aldıkları geribildirimlerle işlenerek alanın itibarlı dergilerinin yolunu tutarlar. Örgüt ve yönetim alanında etkili olmuş makalelerin ve hatta bazen kitapların dipnotlarında daha önce sunuldukları konferans toplantılarına göndermeler yapılır.

Konferanslarda aynı anda çok sayıda salonda devam eden paralel oturumlarda 10-20 dakikalık zaman dilimlerinde sunulan bildiriler, bazen konferansın genel bir uygulaması olduğundan zorunlu olarak, bazen de yazarının tercihine göre tam metin olarak konferans bildirileri kitabında basılırlar. Konferans bildirileri kitapları, sadece özetlerden de meydana gelebilmektedir. Konferansın düzenleyicilerinin editörlüğünde basılan bu kitapların bazıları sadece online olarak yayımlanabilmekte; bazıları ev sahibi kurumun ilgili olduğu bir derginin özel sayısında da okuyucu karşısına çıkabilmektedir. Bazı konferans bildirileri kitapları toplantının açılış sabahından itibaren basımı hazır olup okuyucuya ulaştırılırken, bazı diğerleri konferanstan sonra yazarlarına gözden geçirme süresi vermekte, hakemlik ve değerlendirme süreçlerinin işletilmesi aşamalarının ardından okuyucu ile buluşmaktadır.

Bazı konferanslar ve dolayısıyla bu konferanslarda sunulan ve ardından bildiri kitaplarında yayımlanan bildiriler alan ve/veya konu başlığı olarak “uzmanlaşmayı” tercih etmektedirler. Bu bildiri kitapları seçilen konferans

konusu veya alan hakkında hazırlanmış olan derinlemesine çalışmaları içermekte başka konularda bildiri ve yayın kabul etmemektedirler. Örneğin, TODAİE tarafından E. Tural ve S. Çapar editörlüğünde yayımlanan (2015) 1864 Vilayet Nizamnamesi isimli çalışma içeriğinde düzenlenen konferansta sunulmuş konu ile ilgili 25 çalışma tam metnini ve 6 orijinal nizamname metnini barındırmaktadır.

Bazı diğer konferanslar ise daha genel bir kapsayıcılığı benimseyebilmektedir. Her ne kadar konferansın çağrı metninde bir genel tema bulunsa da farklı ve alanın gündem de olan başlıklarının az da olsa konferans ana temasına ilintisi yeterli kabul edilerek sunumlarda ve bildiri kitaplarında ana tema dışı çalışmalar kendilerine yer bulabilmektedir. Bu tercihin arkasında alanın yeni gelişiyor olması, tema hakkında çalışan akademisyen sayısının sınırlı olması, yeni meslektaşların eskilerle ve birbirleriyle etkileşiminin özendirilmesi gibi diğer dinamikler belirleyici olabilmektedir. Türkiye de yönetim ve idare alanında düzenlenen pek çok konferans ve bildiriler kitabı bu son kategoride yer almaktadır.

Sonuç

Bir alandaki bilimsel eserlerden meydana gelen yazın, bilim iletişiminin (Dam vd., 2020) temel taşıdır. Bilimsel eserler bilgiyi kayıt altına almaya, yaygınlaştırmaya ve okuyucu ile etkileşim yoluyla yeniden üretmeye hizmet ederler. Kitaplar ve makaleler özellikle Gutenberg'den bugüne bilim iletişiminde kullanılan temel yazılı eser türleri olagelmıştır.

Dünyada 2022 yılında 11 milyonu aşkın yeni kitap ve makale yayınlanmıştır. Bu büyüklüğe ulaşan çalışma sayısının konu, amaç, kapsam, yöntem, hedef kitle, bulgu, sonuç, dil, anlatım... gibi pek çok açıdan kaçınılmaz bir farklılaşması ortaya çıkmıştır. Eserlerde ortaya çıkan farklılaşma alan yazını zenginleştirici öğrenmeyi ve araştırmayı alternatifler sunarak besleyici bir etkiye sahiptir.

Bu çalışma “kitap” olarak basılan yönetim ve idare alanlarındaki çalışmaları onbeş farklı gruba ayırarak öğrencinin dikkatine ve ilgisine sun-

muştur. Bu tasnifi farklı şekillerde yapmak² farklı örneklerle izah etmek elbette mümkündür. Burada güdülen amaç hem geleceğin kitap yazarları hem de alanın öğrencileri muazzam büyüklüklere ulaşan yayın sayıları arasında daha kolay yollarını ve hedeflerini bulabilsinler, okuma ve yazma için ayırabilecekleri sınırlı zamanlarını ve enerjilerini daha etkili ve pratik kullanabilsinler isteğidir. Türk idare ve yönetim yazını, dünya bilim yazınındaki bu eser çeşitliliğinden yeterince yararlanmamaktadır. Alanın öğrencilerini farklı türlerde eserler üretmeye ve farklı türlerde eserler talep etmeye teşvik etmek bir diğer amaç olarak güdülmüştür.

2 Yıllıklar, araştırma raporları, denetleme raporları, faaliyet raporları, istatistikler, almanaklar, tutanaklar, toplantı kayıtları, mahkeme kararları seçkileri, atlas ve harita külliyatları, kütükler, siciller, gözlem notları, saha notları, günlükler, anı defterleri, ziyaretçi defterleri ... gibi bu listeye eklenebilecek her biri araştırmacı için kıymetli birer kaynak olabilen çok sayıda bu çalışma kapsamına alınmamış basılı eser türü bulunmaktadır.

Kaynakça

- Aydın, M (2004). Bilgi Sosyolojisi, Açılım.
- Babbie, E. (2004). The Practice of Social Research, Wadsworth.
- Baert, P. (2005). Sosyal Bilimler Felsefesi: Pragmatizme Doğru. Çev. Ümit Tatlıcan, Küre yayınları
- Barnes, B. (1995). Bilimsel Bilginin Sosyolojisi 2. Baskı, Çev. H. Aslan, Vadi Bilim.
- Bernstein, R.J. (1995). The Restructuring of Social and Political Theory 6th Ed, U.of Pensylvania Press.
- Chalmers, A.F. (1999). What is This Thing Called Science 3rd ed, Hackett Publishing.
- Christensen, L. B. (2004). Experimental Methodology, 9th Ed. Pearson.
- Dam van, F, Bakker L.de, Dijkstra, A.M., Jensen, E. A. (2020). Bilim İletişimi: Teori Araştırma Uygulama, Sabri Ülker Vakfı yayınları.
- DiMaggio P. J. (1995). Comments on “What Theory is Not”, Administrative Science Quarterly,40, ss. 391-397
- Erdem T. (2016). Sosyoloji Notları, Otorite Yayınları.
- Ford, M. (2018). Robotların Yükselişi, Çev. Cem Duran, Kronik
- Golembiewski, R.T., Stevenson, J.G., White, M. (1997). Cases in Public Management 5th Ed. Peacock.
- Isaac, S. ve Michael, W.B. (1997). Handbook in Research and Evaluation, Edits.
- Kaku, M. (2018). The Future of Humanity, Penguin.
- Lee Y. S. (1983). Public Management and Case Study Methods, Teaching Political Science, 11:1, 6-14.
- Longino, H.E. (1990). Science as Social Knowledge, Princeton U. Pres

Miller, D.C. (1991). *Handbook of Research Design and Measurement* 5th Ed., Sage

Morgan G. (1983). *Beyond Method: Strategies for Social Research*, Sage.

Neuman, W.L. (2006). *Social Research Methods* 6th Ed. Pearson Intl.

North, D.C. (1990.) *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge U. Press.

Öztaş, N. (2014). *Yönetim: Örgüt ve Yönetim Kuramları*, Otorite Yayınları.

Rosenberg, K.M. ve Daly, H.B. (1993). *Foundations of Behavioral Research*, Harcourt Brace College.

Scott, W.R. (1995) *Institutions and Organizations*, Sage.

Sutton R. I. ve Staw B. M. (1995). *What Theory is Not*, *Administrative Science Quarterly*, Vol. 40, No. 3, ss. 371-384.

Vogel,R., ve Hattke, F. (2022). *A Century of Public Administration: Traveling through time and topics*, *Public Administration* 100 ss:17–40.

Weick K. E. (1990). *What Theory Is Not, Theorizing Is*. *Administrative Science Quarterly*, Vol. 40, No. 3. ss. 385-39.

Extended Summary

Scientific literature, which consists of scientific works written in a field, is the cornerstone of science communication. Scientific works serve to record, disseminate and reproduce knowledge through interaction with the reader. Books and articles have been the main types of written works used in science communication, since Gutenberg.

Newly published books and articles, which are estimated to exceed 11 million/year in 2022, have inevitably differentiated in many aspects such as subject, purpose, scope, method, target audience, findings, results, language, expression, presentation, and publication design. This differentiation in works has led to the emergence of different “genres” of books and articles. Since these genres offer alternatives with their specialization, they have the effect of enriching the literature in the field and nourishing learning and research.

This study aims to classify the books that constitute the literature of the fields of management sciences and public administration. The books of the field are classified into 15 categories according to certain characteristics they possess and through this way, it is aimed to provide a guide to the learners of the field about different “types” of studies and to make the dizzying number of publications somewhat manageable.

When Turkish public administration academics and even social sciences academics in general are asked what they are working on, they respond that they are writing “articles” and/or “books”. The literature of related fields show that, indeed there are many “articles” and “books” are written and the variations in the “types” of publications exist in a limited way. With the publication incentives provided by the public sector, ULAKBIM-based journal database management activities and with the new criteria for promotion to associate professorship, in recent years, “books” have started to be divided into a limited number of specialized subgroups such as textbooks, review books, research books etc., and “articles” into research articles, review articles,... However, “articles” and “books” continue to be the dominant “genres” in the field. When the such diversity of Turkish

publication “genres” in the literature is limited compared to the diversity of foreign language publications, young academics, graduate students and intellectuals in general cannot benefit from the opportunities offered by varying types of scientific publications.

Unlike Turkish literature, the number of types of written studies for the production, storage and dissemination of scientific knowledge is highly varied in the English-language literature,. This diversity supports and nourishes the form of knowledge, the method of accessing to knowledge, the addressee and therefore the level of the study, specialization by subject, efforts to falsify or generalize knowledge, transferring knowledge to practice or learning from practice.

It is the argument of this paper that different types of studies are not frequently used in the Turkish literature, and thus the texts written for the production or dissemination of knowledge do not capture and reflect the diversity in the world. This study is written in a descriptive way in order to open a window especially for the learners of the field to capture this diversity.

It divides the studies published as “books” in the fields of management and administration into fifteen different groups and presents them to the attention and interest of the learner. It is the expectation of this study to create an interest and a demand for “new” types of works among readers and authors.